



A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félfévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félfévre 10 ft., évnegyedre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Vázlatok a magyar viselet történetéből.

Minden művelt európai nemzet birja nemzeti viseletének történetét; hű rajzokban és diszes munkákban összegyűjtötte történeti emlékeit, s multját mintegy megtestesítve láthatja maga előtt.

Sőt még ennél is többet birnak már másutt. —

Nemcsak a most élő nemzetek viseletét ismerik, hanem a már rég letűnt, és csak emlékekben vagy névben élő népek és nemzetek viseletét, emlékeit általános jelmésismébe (Costumkunde) összegyűjtve tanulmányozhatják.

Sajnos, hogy ez egyetemes népviseletgyűjteményekben oly gyéren és felületesen van a magyar ősi viselet képviselve, mintha e nemzet nemcsak letűnt volna már, hanem mintha a világtörténet szinpadán soha sem szerepelt volna; mintha viselete, mely oly festői szép és oly nemes, nem lett volna szintén méltó arra, hogy megörökítették.)

Itt az ideje, hogy kipótoljuk

e mulasztást, még pedig minmagunk. — Mint annyi másban, ugye részben is önerejére van hagyatva a magyar; önszorgalma, törekvése által kell pótolnia a hiányokat, hogy eljuthasson a mívelődés azon fokára, hová szerencsésb körülmények közt a többi népek eljutottak azalatt, míg nemzetünkre a sors mindenféle csapása nehezült.

— Mert bárha a magyar viselet történetét nem birjuk is: ez nem hanyagságból származott, hanem egy részt mostoha körülményeink gátolták meg, másrészt pedig a békés fejlődés, szellemi munkálódás rövid ideig tartott korszakaiban fontosabb teendőink voltak, melyek igénybe vették egész munkásságunkat. Most azonban, Istennek hála! muzeumunk, rendezett gyűjteményeink is vannak már s közmívelődési ügyünk azon színvonalát érte el, melyen irodalmunk, művészetünk biztos alapokkal bir. S így most a kevésbé lényeges, de a mívelődés, a haladás nagy céljaihoz segéd-eszközül szolgáló ismeretekre is kiter-



Nemes. Magyar férfiviseletek: 1) XVI. században: Főúr. Polgár.

jedhet figyelmünk. — Nemesak minden mivelte emberre nézve birhat tehát érdeklő a magyar viselet történetének ismerete, hanem történelmi festészetünk emelkedésével mindinkább érezhetővé válik nálunk azon hiány, hogy nem ismerjük őseink viseletét, nem a kor, és idegen befolyások szülte változásait, és ezek okait, szóval: történetét. Érdekes volna tudni azt is, minők voltak régi butoraink, fegyvereink, eszközeink; szükségünk volna arckép-gyűjteményekre, rendszeres czimertanra, és számtalan más gyűjteményekre, melyeket a történet-festész és műbíró egyáltalában nem nélkülözhet. Fájdalom, művészetünknek nincsenek még ily biztos segédforrásai, melyek szerint akár a festész, akár a színész a kor igényeihez mérve történelmi alakjait előállíthatná. — Nálunk a festész vagy színész, sőt sokszor a költő is, a legnagyobb zavarban van, valahányszor alakjait történelmi hűséggel kívánja bemutatni. Egyes elszórt adatokon kívül nem talál semmit, a mi őt nehéz munkájában gyámolítaná.

Hogy e téren is mozognunk kell, hogy egy magyar jelmezisme égető szükséggé vált, és halasztása káros, az bizonyos, mert az idők romboló keze sok becses emléktől foszta már meg, és folytonosan ritkítja azok számát.

Az itt röviden érintett szükség némi pótlására, de leginkább ezen ügy iránti figyelem ébresztés tekintetéből megkísértem eddigi tanulmányaim folytán rövid vázlatban, a régi magyar viseletekről szóló töredékes adataimat a magyar közönség elé bocsátani. — Reményem, hogy most, midőn a magyar öltözet újra érvényre emelkedett, s midőn annak idők- s körülményekhez alkalmazásáról van szó, e vázlatok minden magyar olvasót kétszeresen érdekelhetnek; mindenekelőtt azonban ohajtánám a szakértők figyelmét fölbresztetni. Az ő bírázataik, hozzászólásaik által végre tisztába lehetne hozni e dolgot is. S ez volna a legszebb nyereség irodalmunkra, művészetünkre.

Ki kell azonban jelentenem, hogy vázlatomat csak a XVI. század elejétől kezdem, mert azaz előtti időkben igen gyér és felületes adatokat találhatni, miért is e kérdés valószínűleg még igen sokáig megoldatlan maradand. Azonban a XVI. századtól kezdve számos és igen megegyező forrás után eléggé biztosan kideríthetőnek vélem a magyar viseletet.

Az adatok, melyek nyomán indultam, különböző országokból s a XVI. század különböző tizedeiből valók s mégis minden részleteikben a viseletre nézve megegyezők. Ez, nézetem szerint, oly körülmény, mely az adatok hitelessége felől kezeskedik.

Továbbá ezuttal csak a magyar férfiviselet leírásába bocsátkozhatom, miután a női viseletről kevés, és nem igen hiteles adatok léteznek, legalább a XVI. századból.

A mi a XVI. század előtti időkben a magyar viseletet illeti, azt elegendő adatok hiánya miatt, kellőleg előállítani, nehéz feladat volna, s itt csak egyes elszórt adatok nyomán vonhatunk némi következtetéseket, vagyis inkább gyanításokat.

Ugyanis a magyar nemzet keleti eredeténél fogva, valószínűleg magával hozta viseletének keleties jellegét is, és gyanítani lehet, hogy annak sajátjaival is birt. Ha tekintetbe vesszük tehát, hogy keleten a viselet általában kényelmes, bő és hosszú, valamint hogy pazarabb fényűzés ömlik el rajta; gyanítani lehet azt is, hogy ezen kellékek a magyar ősi viseletnél sem hiányoznának, annyival inkább, mert azok maiglan is sajátjai maradtak kivált a nép viseletének. — De vannak tényleges régi adatok is, (minő a budai képes-kronika), melyek eléggé bizonyítani látszanak ezen állítást. Valamint, ha a XVI. századtól kezdve jelen korunkig figyelemmel kísérvük a magyar viselet fejlődését, látni fogjuk, mint lett a magyar viselet mindig rövidebb és szűkebb, míg a mai *attilák* fejlődtek ki.

Az idegen izlések befolyását tehát egyrészt nem lehet tagadni; becsuszott az, mint annyi ezer más dolgunkba, különösen nyelvünkbe, ugy a magyar viseletbe is, kivált az újabb századokban, — de másrészt az is bizonyos, hogy ez nem tágitó ragaszkodással az eredeti jellegét mégis mindig iparkodott megtartani.

I. Magyar férfiviseletek a XVI. században.

(Lásd I. számú kép.)

Előre bocsátjuk a fent közlött I. sz. képünk magyarázatát, s ezt azután némi általános észrevételekkel kísérendjük.

Képünk három osztálybeli magyar viseletet állít elő a XVI. század végéről. A középső alak főurat, a jobbról álló közne-

mest, a bal felén levő pedig polgárt mutat. — Ezen alakok: „Ungarische Cronica“ stb., von Wilhelm Schöffer, genannt Dillich (Basel, 1606) czimű munkában levő rajzok után vannak másolva; az alakokat más helyzetbe állítám, de a részletek tisztán kivethetők.

Bár a nevezett munka már a XVII. század elején jelent meg, de a viselet tekintetében a XVI. ikhoz szolgálhat adatul.

A főuri alak felhajtott és elől hasított, prémnélküli nyári kerek főveget visel, elől magasba nyuló kócsagtollal. Továbbá természet csaknem bokáig érő, virágos szövetű, hosszú, sipujju mente, keskeny gallérral födi, melynek ujjai a felső karnál hasítvák, a kar kidughatása végett. Ezen mentének előrészen megy az első két oldal hasitékaira négy és a kar nyílásán két gomb, ugyanannyi kettős gombházzal ellátva, melyek végei bojtokkal diszítvák. — Ez alatt van egy hasonló virágos szövetű alsó öltöny, mely térden alul ér, és ujjai a felső ruha hasitékán kidugva tűnnek elő, derekát elől kötött, rojtos végű kendő veszi körül, mely a törökös izlés befolyásából származott, mint azt *Ortelius* is említi. Lábat bőszerű csizma fedi. — Oldalán a széles görbe kard, a mentén felül jobb vállról keresztbefutó kötőjén szabadon függ. A kardnak ily módoni felkötése e században gyakran látható, s ez még a legújabb időkben is divatozik nálunk, bár ritkábban. — Jobb kezében csillagos buzogányt tart.

A jobb felől álló második alak *magyar köznemes*. Ennek öltözete alkatrészeire nézve az előbbenihez hasonló, de sokkal egyszerűbb. Hasonló kalpagja mellett elől rövid strucztoll leng, mely e században igen gyakori viselet volt, és Bethlen Gábor s Kemény János erdélyi fejedelmek arcképein is látható még, sőt tudjuk, hogy a mai magyar népnél sincs még egészen kizárva a fekete strucztoll.

Továbbá ezen alak az előbbenihez hasonló, de egyszerű mentét panyókára vetve visel, melynek galléra széles szürgalleralakra vállait és hátát fedi. Minden ékessége e mentének a kettős csat, mely azt mellén összetartja.

Alsó ruhája, vagy *dolmánya*, mint azt régenten nevezék, félczombig érő, elől nyitott, egészen egyszerű ujjas ruha, mely a mai attilákhoz minden tekintetben hasonló; elejét övig gombok és a végein bojtos kettős gombházak vagy zsinórzat tartják össze. — Derekat hasonlóképp kendő szoritja, és egyszersmind a kardkötő, mely az előbbeni alakétól eltérőleg, itt van alkalmazva.

Nadrága szűk magyaros szabásu, de minden zsinórzat nélkül, a mit régi rajzainkon seholsem láthatni. Lábféjét kissé bőszerű topán fedi.

A harmadik alak *polgári* viseletet állít elő, öltözete a köznemeséhez hasonló, csak hogy felső ruhája derekon övvel van beszorítva, és kardja, melynek markolata a felső ruha nyílásán tűnik elő, szintén ezen öltöny alatt van felkötve, karjai pedig a felső öltöny hosszú ujjainak hasitékain vannak kidugva.

Sajátságos ezen viseletnél ama hátul magasan felnyuló gallér, mely e században gyakran előfordul, a minő Zrínyi Miklós, Thurzó Szaniszló arcképein is látható. — Ezen magas gallér talán az akkori spanyol divat által szokásba jött bodros gallérok némi utánzásaul tekinthető.

Ruházatának többi része hasonló a nemeséhez

Fegyvere egy széles bárdalaku csákány.

A mi ezen ruházatok szövetét és színeit illeti, erről keveset emlit a fentnevezett forrás, valamint más adatok is gyéren találhatók.

Dillich és *Ortelius* felületesen emlitik, hogy az előkelő és főurak drága ruhákat viseltek damaszból és bársonyból, melyek színei többnyire élénkek voltak, leginkább veres és kék.

Ugyanezen források emlitik, hogy a polgárok viselete veres, kék, zöld, violásbarna volt a felső ruhákon, veres vagy violásbarna főveggel, a szövet pedig posztó vagy karazsia volt.

Adjunk hozzá rajzunkhoz még némi általános megjegyzéseket.

Ha a régi korban, az Árpádok korszakában és a vegyes házak uralkodása alatt a nemzet, politikai élete önállóbb, szabadabb lévén, ősi sajátjait, szokásait tisztábban megőrizhette, ugy viseletére nézve is az idegen elemek befolyásától tisztábban maradhattott. — Másképp lehetett ez a XVI. században, midőn török, német

és lengyel befolyások uralkodtak, s kivált a két első a nemzettel csaknem egybeolvadt.

Ezen század elején ugyanis a nemzet ragyogó napja elborult, és a gyászos mohácsi vész után függetlenségének alapja meg-ingott. A nemzet életén történt nagy változás, viseletére nézve nem maradhatott befolyás nélkül. A török és német verseny között a nemzet fiai is pártokra szakadtak, és külön szövetkeztek.

A törökkeli érintkezésnek tulajdonítható a pazarabb keleties *fényezés* szövetekben és fegyverzetben, valamint a *hajnak rövidre-nyírása*, mely már e században vevé kezdetét, s csaknem két századon át megmaradt, s utóbb Európa majd minden népeinél elterjedt; — bár a többi európai népek nem annyira a török izlést, hanem I. Ferencz francia király példáját követték, ki 1521-ben lovagjáték alkalmával fején vett seb következtében haját lenyírátá.

Továbbá a lengyelekkeli szoros viszonyok tulajdoníthatók (a Zápolyák és Báthoryak alatt) azon lengyeles hosszú és hasított *sípújjak*, melyek csakis e században használtattak. — Végre a *strucztollak* használata, mely egész Apafy koráig fennmaradt, a német izlésnek tulajdonítható.

Egykoru régi rajzok után, minők a Bonfin krónikájában (1552. és 1582.) lévő illusztrációk, *Vecellio*: „Costume del tutti nazioni del mondo“; továbbá a nemzeti Muzéumban levő olajfestmények után ítélve, valamint *Spalant*, *Eye* és *Falk* újabb megjelent jellemgyűjteményei nyomán indulva, a XVI. századbeli magyar viseleteket következőekben lehet megállapítani.

A XV. században, és az azelőtti időkben a magyar mindig hosszú haját viselt, kivéven a midőn még pogányok voltak, mert akkor a „Chronicon Budense“ szerint, fejüket nyírva, csupán három fürtöt bocsátának alá, utóbb pedig szakálukba és hajukba gyöngyöket fűzve hosszan viselték, mint általában más nyugoti népek is.

Ezt bizonyítják régi arcképeink is, bár a Bonfinban lévő képeken már csak rövidebb körhaj látható. De már e század közepe táján a törökkeli szorosabb érintkezés folytán, nyírott haját viseltek.

A *bajuss* elválhatlan barátja levén a magyarnak, azt szabadon hagyá nőni, akkor is, midőn más nyugoti népeknél, például a XV. században beretválták.

Szakáll többnyire viseltek, hol hosszabbat, hol rövidebbet, mit rajzok és arcképek eléggé bizonyítanak, minő Dobó, Zrinyi stb. arcképei. Itt ott borotválták is, de már ritkábban, mint a múlt században.

A *főveg kalpag* volt e században, felhajlott, keskeny vagy szélesebb, prémes vagy prémetlen karamu, gömbölyű vagy lapos tetővel. Elöl nagy boglárba tűzött *forgóval*, mely többnyire egész bokor tollakból állott, bár néha egy vagy két igen hosszú strucztollat is láthatni. — A század vége felé a forgót már nem elöl hordták, hanem oldalt balfelől, mint az a XVII. században általánossá vált.

A ruházat állott: *alsó-öltönyből*, mely a gazdagoknál és előkelőbbeknél hosszabb, a közép és alsó rendűeknél rövidebb volt; továbbá *felső-öltönyből*, mely általában hosszú volt s térden alól ért (az előkelőbbek és az erdélyiek Ortelius szerint hosszabbat viseltek). — Végre *szűk magyar nadrág* és *bőszáru csizma* vagy *topán* egészítik ki az öltözetet.

Az *alsó öltöny* megfelel a mai attilának szabásra és alkatrészekre nézve, csak hogy bővebb és kényelmesebb volt; elöl hasonlókép kettős zsinórzattal vagy kapcsokkal, és egy sor gombbal ellátva. Előkelőbbek hosszabbat és drágább, néha virágos szövetből készültet, fiatalok és alsóbb rendűek karazsiából vagy posztóból készültet viseltek. — E század vége felé a gazdagabbak alsó ruhájának széle gazdag himzésekkkel volt szegélyezve.

A derekat előbb bogláros öv köríté, de e században már a török izlés befolyásának következtében annak helyét törökösen körülkerített kendő pótolá, melynek vége elöl csokorra kötve függött alá. — Néha az övvel nem az alsó ruhát, hanem a felső öltönyt kötötték be.

A *felső öltöny* vagy *mente*, elöl végig nyitott, térden alól érő, ujjas vagy ujjatlan bő ruha volt, széles lehajtott gallérral, mint a mai szürökön, mely néha prémezve is volt. E gallért a század közepe táján egyenesen felállítva is viselték, mint Zrinyi Miklós és Thurzó Szaniszló arcképein is láthatni.

Figyelmet érdemel ezen ruhának hosszú keskeny és a kar felső részén könyökig felhasított ujja, mely a lengyeles izlés befo-

lyásának tulajdonítható. — Ezen hosszú ujjak, melyek hasitékán a kart kidugva viselték, e század elején a vállon voltak felhasítva és gombokkal összetartva, melynek egész hosszú szára hátul szabadon lefüggött. — Utóbb ezen ujjak kényelmetlen voltak miatt hónokon felül elmetszvetvén, származtak a *csonka ujj menték*, bár ilyent a polgári osztály már előbb használt.

Ezen mentének két oldalán hasiték volt, gombokkal és zsinórokkal összecsatolva, valamint elöl a nyilást, és az ujjak hasitékát is azok tartották össze.

Továbbá látni még felső öltönyök más neveit is e században, minő az *ujjallan mente*, mely szintén hosszú, de minden ujj nélkül széles vállprémmel, elöl övig gombokkal és sujtásokkal, valamint az oldalhasitékon is alól három zsinór és gomb látható.

Szintén viseltek gazdag virágos szövetű vállprémes rövid *köpenyt* is.

A *nadrág* általában e században szűk és testhez álló magyaros, de sujtás sehohsem látható.

A *csizma* térden alól érő bő és kényelmes volt, majd minden sarok nélkül, többnyire szines bőrből készült, továbbá *topánt* is viseltek, rövidszárut, lehajló szélekkel vagy rojtokkal, és többnyire magas sarokkal. Ilyen példány a nemzeti Muzéumban is látható vas sarokkal.

Kard és *buzogány* többnyire kiegészítő részei voltak a magyar ruhának, az előbbi a jobb vállról keresztbe lefüggő kardkötőn viselték, az utóbbit a kézben. (Folytatjuk.)

Viskelety Béla.

Beteljesült álom.

Tisza partján fehér kis ház
Néz az éjbe elmélázva,
Vagy tán azt a kökényszemű,
Piros arcú lányt vigyázza;
Piros arcú szőke kis lány,
Sötét búval keblében,
Édesanyja fejfájára
Fris koszorút tűz fel épen.

Aztán hosszan imádkozik,
Letérdelve a zöld sirra,
— Szomorfüzek rezgő ága
Körös-körül elborítja;
Sűrűn omló könyeitől
Harmatos lesz a koszorú,
S a mint zokog, úgy csillapul
Keblében a sötét ború.

Siró-rivó furulyaszó
Rezgi át az éji csendet,
Dallamában oly édes bú,
Oly fájó vágy hangja reszket...
Megmozdul a lányka szive,
És gyorsabban kezd dobogni,
Keble mégis összeszorul...
Ugy fáj, — de nem tudja, hogy mi.

S égő arcát odarejti
A koszorú fejfa mellé,
Mintha azt most — miként egykor —
Édesanyja ölse venné;
Boldogságért esd fohásza
A legdrágább sirhalmáról...
— Egyre zeng a furulyaszó
Édes búról, fájó vágyról...

A leányka ott pihen még,
Kökényszeme lecsukódva...
S mint a bimbót kifakasztja
A tavaszi hajnal csókja:
Arcza jobban kipirosul,
S ajakán mosoly lebben meg, —
Mosolya a boldogságnak,
Hajnala a szerelemnek.

Csókot érez szűz homlokán;
Összerezzen... és — fölébred...
Ugy fájlalja, hogy szép álma,
Boldogsága semmivé lett.
Búsan lép a fehér házba,
S álmában is hallja távol,
Hogyan zeng a furulyaszó
Édes búról, fájó vágyról...

Pedig mégis beteljesült
Elveszettnek hitt szép álma:
Menyasszonyi csókot nyomott
Az az ifjú homlokára;
S mindaketten oly boldogok,
Ha — leülve a zöld sirra —
Szomorfüzek rezgő ága
Öket szépen elborítja.

Kuliffay Ede.

A magyar néphumorról.

Értekezés JÓKAI MÓRTÓL.

(Vége.)

Ilyen formáknak tekinték egy időben a hegedősöket is, ezek gyakran tréfás dalokat zengedeztek, hol a népnek a köztéren, hol a főuraknak a termekben; ezeknek egy pár elkésett példányát feltaláljuk még Tinódiban és különösen Gyöngyösiben, ki félig belső inas, félig udvari költő Széchy Mária udvaránál olyanforma helyet foglalt ottan, hogy, midőn hajlott korában versei döcögössé váltak, asszonyának e tréfás szavára: „Bizony, kend már nem Gyöngyösi, hanem Göröngyösi,” ezt felelheté vissza: „De ám kegyelmed sem murányi *Vénus* már, hanem murányi *vén hus*!”

Szintén az őshagyományok közé tartozik a Mátyás királyunk-róli adomakör. Galeotti is sokat feljegyzett róla, még többet tud a köznép, a czinkotai iteze, a budai kutyavásár, a tétényi malomkő, a három kérdés, mind magukon hordják azon kor zamatját, s legnagyobb részüknek nem leltem pendantjait semmi más nyelvű gyűjteményekben, és így bizvást eredetiek, s már annyiban is kedvesebbek a velük egykorú más nyelvűeknél, hogy mentek az akkor széltében divatozott mosdatlan száju scurrilitásoktól.

Hasonlóan régi a Zrinyi Miklós által felhozott adoma, a székelről, kit az ördög visz a hátán, kérdi tőle a szemközt találkozó társa: „Komé, hová? — Visz az ördög a pokolba. — A bizony rossz. — De még rosszabb lenne, ha ő ülne a nyakamba, s én vinném őt a pokolba!” — Ez czélzatul volt felhozva arra, hogy az akkor vitázó két nemzet melyikéhez szegődjek a magyar?

Ugyane korból való egy magyar főur emlékverse bátyjához, ki az ellenpárthoz szított:

„Bátya, ne higyj e nemzetnek
Akármiképen bítegetnek,
Mert ha ad is nagy levelet,
Mint a kerek köpönyeged,

Pecsétet üt olyat rája,
Mint a holdnak karimája,
Nincsen abban semmi virtus,
Verje meg a Jézus Krisztus.”

Bizonyosan a törököt értette alatta.

Legrégibb kezdeményei mindenesetre a néphumornak azon gunyadomák, mik egy-egy veszetthirű falura költettek. A németeknél a schildaiak, a kalenburgerék azok, kikre minden megtörténhetetlen ostobaságot ráfogtak, tehát a polgári osztály; nálunk e helyett a közrendűek osztottak a kölcsönös tréfákban; Rátót, Csökmő, Oláh-falu, Göcsej, Lédecz, Kóka stb. hirhedettek a puskával furulyázás, a ketyegő fene, a kihuzott sárkány, a borsóra tett templom, a közös mente, Samu nadrágja, a megsütött szőlő s a fatális lencse történeteiről, a miket igen régen hosszú versbe is foglalva lehet hallani.

A magyar népadomák gyűjteményei közt legrégibbnek tartom „Világbenze nevetséges történeteit;“ a miknek nagy része ugyan igen észrevehetőleg fordítva van német és latin anthológiákból; helyenkint ilyen kifejezéseket is találni benne, mint: „kereste őt kibékíteni (suchte ihn zu besänftigen), azonban egy néhány mégis magán viseli a kor és faj bélyegét, minő például az, mikor a kálvinista diák be akart jutni Mária Terézia koronázási ünnepélyére, az ajtónál őrt álló két granátos, kiknek utasításul volt adva, hogy csak a zászlós urakat és azok cselédjeit bocsássák a terembe, megállíták, kérdeve, ki szolgálja? Én a Zebaoth szolgálja vagyok, felele a kandidatus. — Ismered azt az urat? — kérdi egyik granátos a másiktól. — Felel rá a másik: Bizonyosan valami erdélyi mágnás lesz, mert olyan furcsa neve van; ereszsük be hozzá. — Ugyaneben találni a „ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes“, később politikai mottóvá is alakult történetet.

Később igen becses gyűjteményt birunk e nemben: „gróf Szirmay Hungaria in parabolis“ában, melynek különösen kéziratban levő példánya teli van a magyar néphumort jellemző eleven adatokkal. Ő is vett fel azok közé gunydalokat, mint szintén Erdélyi János népdal-gyűjteményébe. Jellemzetes pedig, hogy az a humoristikus mű latin nyelven van írva.

Utóbb is foglalkoztak e téreni böngészettel Furkács Tamás, a

tudós palócz s valamennyi naptár-készítő. — Azonban mindez csak tarlózat volt egy olyan mezőn, melynek termékenysége most már bámulatra ragad bennünket.

Három év alatt egy gyűjteményben, egy folyóiratban és egy másfél éves hetilapban, eddigelé harmadfélezer eredeti magyar adomát volt alkalmam közrebocsátani. Közel ezerre megy és folyvást növekszik a közlésre várakozók száma, legalább még ennyi, a mit nagyon ismertem volna, vagy csiklandós természete, vagy egyéb tekintetek miatt félre kellett tennem. Több gyűjtemények, mint Vas Gereben, Hegedűs és Garanéi, az országgyűlési adomák szintén ezeken túl szaporítják e számokat, és mindez nem csinált, nem gyártott munka, hanem egyenesen a magyar nép humorának felhivatlan nyilatkozványa.

Oly gazdag és oly kiválólag sajátos adománya a humorra ritka népnek van, mint a magyarnak. A mezei munkás azzal rövidíti munka idejét, hogy társaival tréfásan kötődik, éles ítélőtehetséggel fogja fel a nálánál nagyobbak gyengeségeit s ártatlan tréfát adni és felvenni szeret. — A közép osztály kedélyes mulatozásánál egyik elmés ötlet a másikat éri; egyik adoma a másikat költi fel; néha reggelig folynak azok egymásból szakadatlan lánczolatban; s a zöld asztalok komoly tanácskozmányai szolgáltak a leghumorosabb adomák eredetül.

Ez adomákban él a nemzet kedélye. A ki ez adomák után a magyart nem tudja megismerni, annak gyöngye a feje, a ki meg nem tudja szeretni, annak rossz a szive.

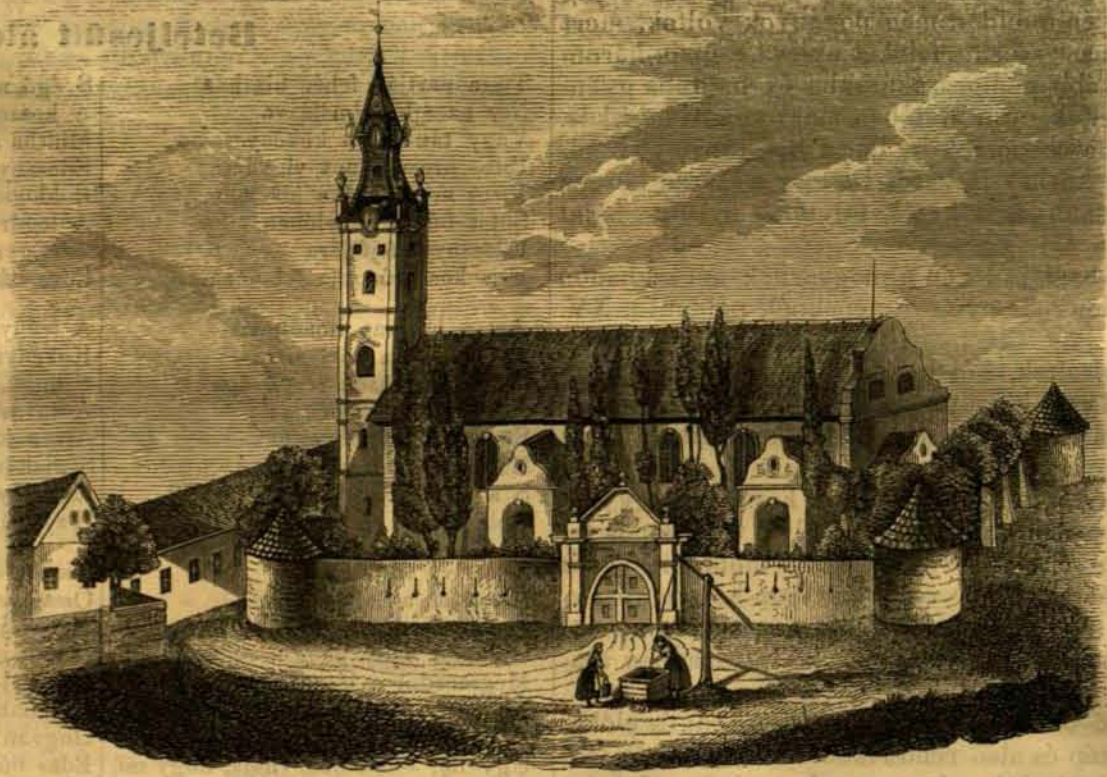
A német adomákban főszerepet játszik a polgári osztály; e csendes megszokott alaktalanságaihoz hű, lassan haladó osztály, melynek mulatságosabb részét philistereknek csufolják.

Nálunk a philisterről nincs fogalom. A magyar kézműves, mesterember, a kik között a néphumor különös kedvenceiül tüzte a derék csizmadiákat, épen ellenkezőleg vállalkozó szelleméről nevezetes, s a mi adoma ráragadt, az épen ebből származott.

— Mindkettőnek egyenlően természetes üldözője azonban a diák. Már ebben az egyben van némi találkozás a két nép között. A diákok hajlamai mindenütt igen egyformák. Azonban az intézmények itt is különbséget tesznek. A német tanulók egyletei, a burschenschaftok, divatos verekedések, az ugynevezett paukereyok, virtuozitásuk a sörivásban, szabadabb közéletük, apró sipkájuk, ágyuszerű csizmáik, földig érő pipaszárjuk vajmi más alakot adnak ez osztálynak, mint a mi konviktusba zárt tanulóink, hosszú tógáikban, háromszegű kalapokkal, makrapipával; a kiknek fufangjaik épen abban élesültek, hogy a zárdai tilalmat mint játszassák ki, a kiknek legatiókba kelle járni, világjáratlanságuknál fogva épen annyi balgaság és tréfa alkalmak közé; a kiknek a vett sérelmeket nem lehet mindjárt éles schlaegerekkel egymás arczára karmolni, hanem havakig el kell hordani, míg alkalom nyílik a tréfás, és épen azért sokkal élesebb megtorlásra.

A német diákból azután, ha fiatal éveit kitombolta, lesz derék hivatalnok, jámbor lelkész, ur, és doktor, és többnyire sentimentalis ember.

A magyar diák azután lesz juratus, szolgabíró, táblabíró, pap és valamennyi minőségben mezei gazda.



Hajdu-nánási ref. templom. — (Lásd a szöveget 78. lapon.)

Juratusaink délczag hetykesége, patvaristáink gavalléros fufangjai, összekötve gyakran inasi alárendeltséggel, s az ezekből származó humoros helyzetek, egészen hiányoznak a németnél, cserében az akadémiai élet adomáiért, a mik nálunk idegenek.

Németországban csaknem oly rendes dolog doktornak lenni, mint nálunk táblabírónak, s a hogy amott a doktorfaj képezi a közvélemény tulsúlyát, úgy nálunk a táblabíró.

Ezt egyiket sem lehet a másik népfaj humorába átültetni.

Nálunk a doktor betegeket gyógyít, s nagy tiszteletben részesül. Amott a doktor képviseli a pedanteriát s rovására megy minden adoma, a mi e tárgyból támad.

A németeknél a gerichtstafelbeisitzer hivatalos személy, kiről igen komolyan beszélnek; később elnevezik staatshoemorhoidariusnak, az övé minden penészszagú, tintapecsétetes adoma, a mi az archivumok porával együtt kerül napvilágra, nálunk a táblabíró egész középosztály, mely nemzetünket s intézményeinket apró hibáiban s nagy erényeiben képviseli.

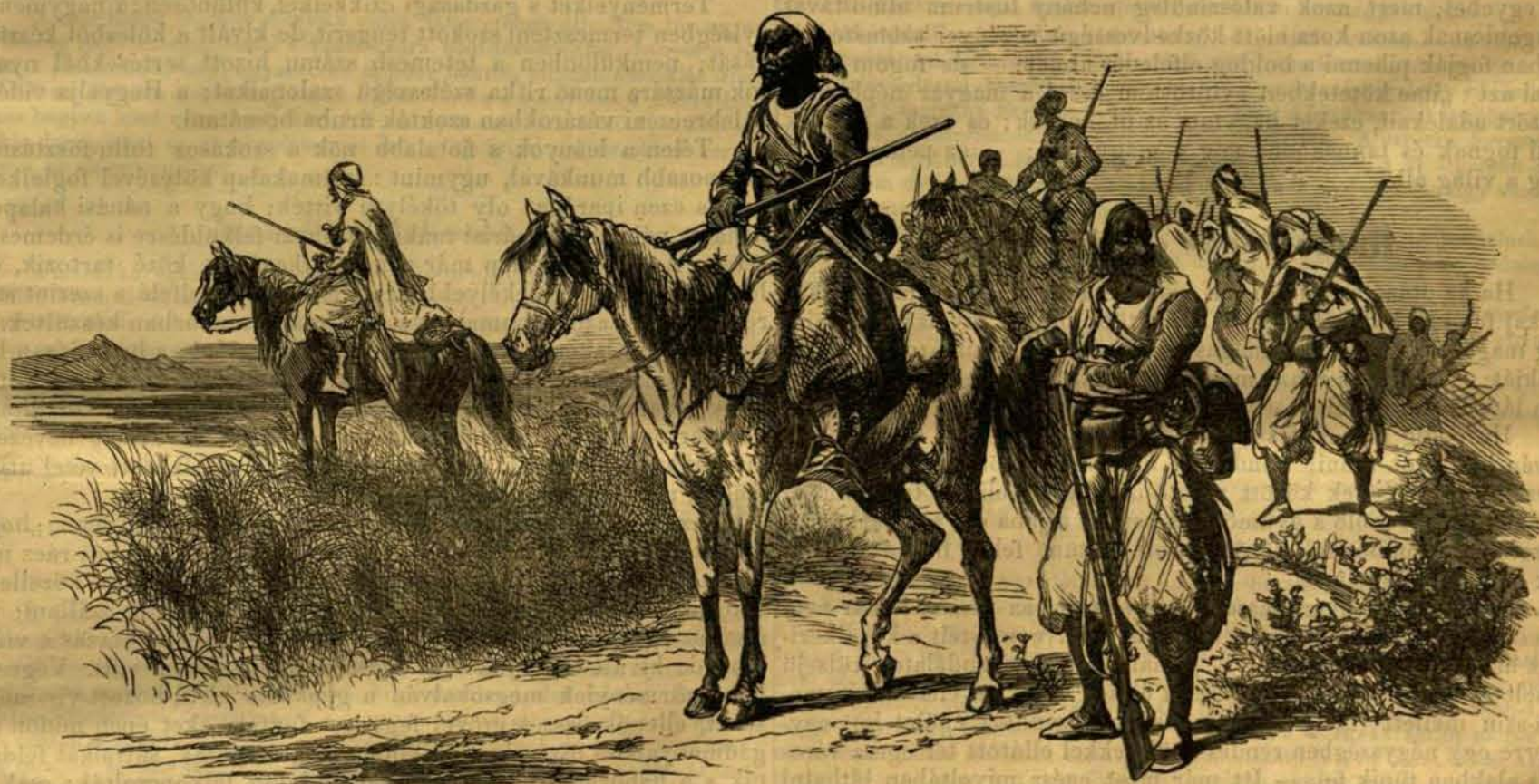
Hol vannak a megyegyűlések, országgyűlések áldott remiszentiait másutt, mint mi nálunk? a pártok által feljegyzett adomáktól kezdve egész a tisztujítások kortesi gunydsorozatáig egy historiai képét alkotják azok a magyar nemzet közéletének s ta-

szomszédainktól azokra sok revangeot nyerünk, bár azok nem olyan ügyesek, mert ők nem kapnak bennünket úgy első kézből, mint mi őket.

Egészen különbözik pedig a magyar és német köznép eszejárása s más világnézetéből eredő humor.

A magyar pór együgyűsége inkább tettetett, a németé inkább ráfogott; a német köznép humorát saját népének válfajain élesíti, (a szász, a bajor, a porosz és osztrák állandó tréfa tárgyai egymásnak; a sváb valamennyinek), ugyanezt a tárgyat a magyar köznép itthon is bőven feltalálta; legélczesebb adomái azok, miket saját sanyaru viszonyai költöttek s némely közölök egész kort rajzol, mint az a palócz mondása a szolgabíróhoz, kinek tanácsára a helység a nemzeti kölcsönre aláírt részvényeit Hirsch Jakabnak eladta: „nem venné-e meg Jakab még az adónkat is? jó olcsón odadnók!“ Még a két nemzet árnyoldalairól vett adomák is különbözök: a magyar proletár és a német egészen más légkörben élnek, emez a városi nép ravasz zsebmetszője, furcsa cynismusával, obligát rongyosságával, sajátágos egyenlőségi utópiáival; amaz a puszták délczag fia, hetyke merényeiről, regényes kalandjairól nevezetes, a miknek a vége rendesen szomorú.

Hiányzik pedig egészen a magyar néphumorból a szójáték, a



Marokkói őrserég. — (Lásd a szöveget 78. lapon.)

nuskodnak a szellem küzdelmeiről, mely egy maga még az, a ki csatát nem veszített nálunk még soha.

A németeknél igen bő tárgya a humornak a katonaujczok nehéz idomithatósága. Ilyen adomákat a magyarban nem ismerek. De kifogyhatatlanok az adomák a huszár vitészségéről, a huszár büszkeségéről, csodatetteiről, tüzeről és nyugalmáról, s cifra ötleteiről. Huszárja más nemzetnek is van; de huszár-adomája nincs. Cserében aztán nekünk megvannak insurgents adomáink, a miknek nagyon jól esik, hogy német nationalgarde-erlebnisseket kapnak maguk mellé utitársakul.

Még egy egész népfaj van mintegy beleolvadva a magyar nép humorába, mely akárhol megjelenik, a tréfa és furcsaság jelképeül áll ott, a szegény, a jókedvű, a sokattűrő cigány. De sok jó órát szerzett a magyarnak a sok rossz nap alatt a szegény cigány! — Annak a humoristikus szegénysége, annak a tréfás nyomorusága, annak a gunynyal vegyes alázata, diogenesi bölcsészete, ázsiai lustasága, kifogyhatatlan fufangjai, ötletgazdag ravaszsága, gyors észrevételei mennyi mesélni valót hagytak az urak számára; a cigány mindig derültebb fele volt a nép életének.

A mi adomák azután egyéb népfajokról járnak szájról szájra nálunk, azok bizony csak kölcsönbe esnek, s különösen német

mit egy talpraesett mondás így indokol: „a magyar nem szokott a szavával játszani.“ A berlini szöglettámogatók (Eckensteher) élcei, a híres bécsi bonmot-k nálunk egészen idegenek. Nagy ritkaságként van gyűjteményekben feljegyezve egy pár, mi a néptől eredt: de azok is csak tréfák, mélyebb értelem nélkül, és magasabb célzat nélkül, minők a németeké és francziákéi, hanem a legjobb franczia bonmot-k egyike tudtomra magyartól eredett; egy franczia diplomata ugyanis azt veté fel, hogy Francziaország-nak Angliába lépni „il n'y a qu'un pas,“ — a magyar erre azt felelte: „oui, le pas de Calais.“

A mit humoristicus íróink nyujtottak szójátékokban, azok nagyon erőtetettek és élcztelenek, különben sem akarom az irodalmi humort a néphumorról összezavarni, mely egymástól független, hiszen a világirodalom legsarcasticusabb humoristáját, Cervantest a világ lepatheticusabb nemzete, a spanyol birja sajátjául.

Nevezetes tanuságot tesznek még a magyar néphumorról a közmondások, virágos arabeszkeikben hasonlítanak a keleti népek, törökök, persak adomáihoz, de gunyoros kifejezéseik azoktól különbözökké teszik. Igen sokra fellelhetni a megfelelő közmondást a németben is, de szószerint lefordítani egyiket sem tanácsos, ebben is független egymástól a két nemzet humora, bár a közönséges

ember észjárása alapeszméiben oly sokszor találkozik is. Közmondásaink már igen kimerítő gyűjteményekben vannak összeszedve.

Ugyane humor nyilatkozatait leljük fel a népszokásokban, népmesékben, az utóbbiak közt különösen egy; melyet Csalóka Péter cím alatt hallottam még nagyon kis gyermekkoromban meséltetni; valódi pendantja Eulenspiegel csinyjainak, anélkül, hogy azokból fordítva, másolva lenne, sőt népszokásainkkal annyira egyöntetű, hogy eredetiségére bizvást lehet hivatkozni, s a mellett oly naiv phantáziával van elmesélve, hogy én nem mernék hasonló alkotására vállalkozni. Még a hol e mesék a tüneményes légkörbe átmennek, oda is átviszik magukkal a humoros zamatot; ezt még a tündéreknek is meg kell engedniök, hogy a magyar ember velük komázzék; a ki sokkal nyíltszeműbb, semhogy akár a griffmadár, akár a rézkirály, akár más egyéb magasság láttára porba ejtse jó lelkiismerete önbizalmát.

A magyar néphumor tanulmánya elég fontos és elég mély arra, hogy a vele foglalkozás bármely hivatását komolyan vevő írónak szégyenére ne váljék.

Ha engem valaki számadásra talált vonni: mi jogon foglalom a helyet derék szaktudósaink nagytekintélyű sorában? nem fogom neki azt felelni, hogy ime irtam kilenczvenegy kötet regényt és egyebet, mert azok valószínűleg néhány lustrum elmúltával Dugonicsnak azon kora előtt közkedvességű regényei szomszédságában fogják pihenni a boldog elfeledés álmát; — de fogom mondani azt: „ime kötetekben gyűjtöttem össze a magyar néphumor elszórt adalékait, ezeket hagytam az utókornak; és ezek a kötetek élni fognak és tanuskodni, míg a magyar él; — az pedig él, — míg a világ áll.

Hajdu-Nánás és temploma.

Ha az utazó az alföldi sík vidéken akár H.-Böszörmény, akár Tokaj felől H.-Nánás felé veszi útját, több órányi távolságban mindig maga előtt látja egy magas sugár torony aranyozott piramis alakját; — mely az utazó megkettőztetett léptei felé is csak nehezen látszik közeledni.

Ha pedig a csak fél órányi távolságban fekvő H.-Dorogról kíván ide sétát tenni; mindenütt a szemet gyönyörködtető zöld mezők s vetemények között vezető uton a jól felhantolt s szorgalommal művelt szőlő s gyümölcsös-kertek útjába ér; s a tarka színezetű zöld lombos fák között itt-ott elötünő fehér borházak vonják magukra figyelmét.

Onnét egy kanyarodással a városba ér; az utcák habár nem is szabályosak, de mindenütt csinosan fejrre meszelt s körülkerített házakkal találkozhatni. — Elhaladván egy csudálatos külsejű emeletes faépület, meg egy hosszú és sok ablakkal ellátott csizmadia-szin mellett (mely néha szükségből színházi épület is); egyszerre egy négyszegben rendes épületekkel ellátott tér egész városias alakban tűnik fel. — Itt már most egész mivoltában láthatni a lőréses kerítéssel, s bástyafalakkal ellátott egyházat; melynek fedelén a villám-hárító úgy, mint maguk az ódon falak, az égi elemekkel látszanak dacolni.

A torony sugár teteje egészen rézből készült s a cifrázatok között rőfnyi nagyságban látható évszám visszaemlékezteti a lakosokat, hogy 1750-ik év tájban a torony s a tető menyköütés által hamvadott el, s csak 1810-ben építettett teljesen újra.

A templomhoz közel van a paplak s az iskola; oldalt a boltok sorjában a gyógyszerház, avval átellenben a városház s vendégfogadói épület, s több más csinos uri lak (az iskola, vendéglő valamint más épület a mult év elején támadt tűz által elégték).

E város a többi hat hajdu-várossal együtt, méltán kiérdemelte volt magának azon kiváltságokat, melyekkel ezelőtt voltak felruházva. Mindenkor rendezett, de kivált a régiebb időkben nagy hatáskörű, sőt pallos-joggal is felruházott tanácsos birt; a tanács elnöke *hadnagy* nevezetű, s a lakosok megszokott régi elnevezéssel maig is szeretnek élni.

E várost szerfelett barátságos s vendégszerető nép lakja, mely vallásos s emberbaráti érzelmének is gyakran adja tanujelét.

Hogy Nánáson kórház, kisdudóvoda s más ehhez hasonló közjótékonyezélu intézetek nincsenek; némileg menti azon körülmény: hogy a városnak sok oldalu tartozásai vannak; melyek törlesztése után akarják a figyelmet e tere is fordítani.

Az elemi iskolákban összesen 11 tanító, mind a két nembeli, mintegy 750-en felüli tanulónak ad oktatást.

Roszalást érdemel azon körülmény, hogy már az egy időben fennállott casinó újbóli életbeléptetése nem eszközöltetik; az írodalompártolás már is szép eredményeket mutat, de a lakosság számához mérten mégsem a legjobb lábón áll; mult nyáron 40 hirlap-példány járt ide. Egyébiránt a szellemi élvezeteket elősegíti az itteni tanítói könyvtár, melyben válogatott művek találhatók.

A lakosok úgy lakházaik belsejében, mint öltözetükben a rendet s csinosítást kedvelik; kivált dicséretre méltó a nők viselete; ők nem csak tisztán, csinosan, de igen izletesen is öltözködnek, s a vidéken ritkítják párjokat.

H.-Nánás városát a legutolsó adatok szerint közel 11,000 lélek lakja; — ebből 180 róm. kath., evangélikus és ó-hitű vallásfelekezetűeket, s mintegy 400-ra menő zsidóságot leszámítván, a többiek mindnyájan reformált vallást követő hívek. Születik évenként 400—420; meghal 250—300; nőszül 100—160 ember.

A 42,000 □ catastralis holdterületű földhatárban, a lakosok (kikevén az iparosokat, kiknek száma 200-ra megy) csaknem mindnyájan, kizárólagosan a nékiek többnyire sikert s áldást hozó földművelés s baromtenyésztés által, maguk szorgalmas kezefáradtsága után keresik élelmüket.

Terményeiket s gazdasági cikkeit, különösen: a nagymennyiségben természetien szokott tengerit, de kivált a kölesből készült kását; nemkülönb a tetemes számú hizott sertésekből nyert sok mázsára menő ritka szélességű szalonaikat; a Hegyalja vidéki s debreczeni vásárokon szokták áruba bocsátani.

Télen a leányok s fiatalabb nők a szokásos tollu-fosztásnál hasznosabb munkával, ugymint: szalmakalap kötésével foglalkoznak, s ezen iparágat oly tökélyre vitték; hogy a nánási kalapok néhány példány a párisi műkiállításra is érdemesítettett. Az 5 pftos kalap már nem a ritkaságok közé tartozik, de lehet azokat a legesekélyebb ártól fokoként felfelé a szerint szerezni, a mint azok finomabb vagy durvább módorban készültek.

Hogy a lakosok általában igen szorgalmasak, s hogy józan belátású s jóakaratu előjáróik vannak, igazolja azt azon körülmény, hogy a határunkban kebelezett s eddig a cs. kir. kincstár tulajdonához tartozott, 7½ ezer holdat tevő *Rácsvid* és *Tedely* nevezetű pusztákat, a közelebbi időben jogérvényre emelkedett vétel útján maguk részére örökölték meg.

Az érintett pusztákról itt azon szájhagyomány áll fenn: „hogy azokat egykoron egy felettébb vad s indulatos természetű rácz nép faj lakhatta; kik időszakonként fészkeikből kitörtén, a közellevő lakosokat rablás s prédálás végett meg szokták volt szállani; mi által az egész környéket annyira elrémiték, hogy az utazás e vidéken, de kivált tanyájuk felé egészen bártortalanná vált. Végre a h.-böszörményiek megsokalván a gyakorta hirül hozott visszaéléseket, ellenök összes erővel fegyvert fogtak, őket épen midőn ragdmányaikon osztozkodtak volna, megtámadták, sátraikat feldulatták s a haborgatókat pedig mindegy-lábíg felkonczolták; csak a csecsemős gyermekek hagyattak életben. A monda szerint azokból származtak volna a hajdu-böszörményi ráczok.“ *) *Takács Ede.*

A marokkói örsereg.

A marokkói hadvezéreknek régi hadiszokásuk, hogy háboru kezdetével a sereg leggyengébb csapatait küldik ütközetbe. Így történik ez most is s azért az afrikai harcztérről érkező tudósítások szerint, 100 elesett spanyolra, rendszeren 1000 marokkói halott és sebesült esik. Meglehet, hogy ezen arány a spanyol parancsnokok által saját részükre, kissé kedvezőbben van feltéve, de bizonyos az, hogy a régi mórok, a kik egykor Spanyolországot elfoglalák, s e paradicsomi vidékeken az arab műveltség számára a legfényesebb hazát alapították, ma már végkép elfajultak az elpuhult erkölcsöknek áldozó zsarnoki önkény alatt.

Tudjuk a történetekből: Spanyolország századokig tartó szörnyű esztáknak volt színhelye. A spanyol költők, regény- és drámairók mai napig legörömeztobb e hősi korból veszik legérdekesebb elbeszéléseik tárgyát. Élet-halálra szóló küzdelmek korszaka volt az, mint hazánkban a török-magyar küzdelmek, Angliában a veres és fehér rózsza harczi, Olaszországban a Guel-fek és Ghibellinek óriási tusai.

Napjainkban megfordult a koczka. Az arab faj szebb, nemesb és élelmesebb törzseit a francia hódítók fegyverei mindinkább a Sahara pusztái felé nyomják. Algír már jobbára francia város. Hasonló sors vár a nyug-

*) A V. U. eddigi folyamában már több Hajduvárossal emlékeztünk. Így: Hadház (V. U. 1858. 28. sz.), Dorog (1859. 3. sz.)

tiabb részekre, a hol *Tetuan* a spanyolok kezébe esett, s minden arra mutat, hogy Afrika északi partjai ismét keresztyén uralkodás alá jutnak, mint hajdanában, a midőn a keresztyénség első századaiban, az afrikai püspökök a keresztyénrómai műveltségben és tudományosságban az európaiakkal minden tekintetben kiállották a versenyt.

Az aranytól, ezüsttől csillogó fényes mór vitézek helyett századunkban már csak a marokkói szultán fehér és fekete őrseregét látjuk. Ecsapat utolsó maradványa az ősi dicsőségnek, mert a marokkói nép még hagyományban sem tartá meg emlékét azon időnek, melyben őseik Spanyolország urai voltak, sőt még Franciaország déli részeiben is erős várakkal bírtak. A mórok, kik egykor nagy Károly hadaival Nantes falai alatt mérköztek meg, most az időközben nagygyá lett, ismét elgyengült s harmadizban is megifjuló spanyol zászlóaljakkal ellenében, még a védelmi harcokat sem folytathatják sikerrel.

Egy van mégis, a mi megmaradt náluk, t. i. a vadon nevelt nemesfajú paripa, mely e nemzet egyedüli kincse, s melynek birtokában a föld legboldogabb halandójának véli magát. Rajzunk néhány edzett arabot tüntet fel; egy pár lovas s több gyalogot, a mint e fehér burnuszba burkolt alakok a tengerparton örködnek, s komoly méltósággal néznek Gibraltár sziklá felé. Nem hiányzik ugyan ezekben a személyes vitézség, vannak közöttük elegen, a kik kettős viadalban kétségkívül legyőznék spanyol ellenségeiket; a haroz eddigi menetéből azonban látjuk, hogy az arab lovasság a spanyol ezredekkel e harcokat sikerrel sehol sem állhatta meg, sőt az előnyomuló spanyolok elől legtöbbször ütközet nélkül megfutamodott. A „fekete testőrség“ egészen hasznavehetlennek bizonyítja be magát; a „fehér testőrség“ ellenben jobbára csak a szultán személyének s az ország kincseit rejtő városok védelmére van rendeltetve.

A mór hadak legfőbb előnye a vidék ismeretében áll. Nem bír ugyan az ország nagy szorgalommal készült czifra hadi-térképekkel, hanem a helyett a pásztorkodó nép, ugyszólván minden bokrot, minden kősziklát ismer a vidéken. Ezért a mórok legjobban szeretnék, ha a spanyolok a Sierra Bullones hegyek közé vennék útjokat, hol aztán a szorosok között, a lakosok szikla-darabokkal és a meredekekről ledöntött óriási fatörzsökkel vernék agyon az előnyomulókat.

Marokkói lakosok.

A marokkói császárság, mely kiterjedésére nézve, Oroszországot kivéve, minden európai államnál nagyobb, alig számlál többet 7 millió lakosnál. Ezek közt 4 millió *berber* van, kik a lakosság előkelő faját képviselik. 2 millió az afrikai feketék törzseihez tartozik; 700,000 arab, állandó lakás nélkül, pásztori életet folytat a pusztákon. A 300,000-nyi zsidóság többnyire a tengerpart melletti városokban üzérkedésből, vagy megtakarított kén-
cseiből él.

A *berber*ek, a mór birodalom hsnnyatlása után, Afrika észak-keleti részeiről tódultak nyugatra, s rokonságban vannak a régi egyiptomiakkal, s azok utóival, a mamelukokkal. Ez mint uralkodó faj, az országban a legtöbb előnyben részesül, habár újabb időben a szultánok nagyon kezdik a feketéket pártfogolni, minthogy e faj vak engedelmessége felettébb hizeleg az uralkodó hiúságának.

A *berber nemes* színe világos barna, s mentül kevesebb sárgaság tűnik fel az arc színén, annál tisztábbnak és vegyületlenebbnek tartják eredetét. A nemesek hosszú és bő köpenyt viselnek, mely kék posztóból készül, s mely redőkbe szedve, némileg eltakarja a zuávokéhoz hasonló zöld dolmányt. A berber arcvonásai lényegesen különböznek Afrika egyéb lakosainak ismert arckifejezéseitől. A tömpe orrnak náluk semmi nyoma, s ha kondor fekete hajuk nem volna, könnyen össze lehetne őket téveszteni a kaukazi fajjal, melyhez az európai nemzetek is tartoznak.

Az *arab* faj mindjárt a berberok után következik, sőt ha számuk annyira meg nem fogyatkozik, bizonyára még mai napig is kezükben tartják az ország feletti uralmat. Az arabok igen kifejezésteli arccal bírnak, s újabb időben a francia festészek, *Vernet Horác*s példájára, valóságos tanulmánytévők ezen ősi faj egyéneinek jellemző vonásait. A berber mint földbirtokos, nem szívelheti a kalmárkodó arabot. Ha szerét teheti, nem lép vele szerződésre, mert tudja, hogy ezen ravasz és értelmes faj ellenében, csak vesztésre számolhat.

Rajzunk berber kadit, vagyis községi bírót tüntet elő, azonban a falvak népessége szerint más nemzetbeli kadik is vannak, kivéve a zsidókat, a kik különben, ha adójukat megfizetik, a kijelölt városokban csaknem függetlenül élnek, és saját ügyeik elintézésére külön hatósággal bírnak.

Marokkóban közhelyen ritkán lehet nőket látni, különösen az előkelők nejei és leányai sűrű fátyol nélkül sehol sem mutatkoznak. Az utazók nem nagy lelkesedéssel beszélnek a marokkói hölgyek szépségeiről; különösen miután itt is, mint Egyiptomon kívül, egész Afrikában, a legkövérébb hölgyeket egyszersmind a legszebbeknek is tartják. A szultán haremébe még be nem juthatott Éva anyánk oly gyarló maradéka, a ki legalább 250 fontot nem nyomott. A rendkívüli kövér hölgyeket a nővásáron, úgy veszik, mint a mennyi ezüstöt nyomnak.

A zsidóleányok, négy öt ujnyi átmérőjű karika fülbevalót viselnek, s hogy e szertelen jószág alkalmatlan ne legyen, a hajék közé font sodronnyal tartják rendben.

A lábbeli viselet nem igen van elterjedve. Csak az előkelők viselnek sárga papucsot, de ezek is mindjárt lerugják e fényűzési portékát, ha jártukban kijutnak a gyepe.

A *rif* faj a tengeri rablást tisztességes kereseti foglalkozásnak tekinti. Ezek hozták most az országra a háborút, pedig e faj jóformán független, s a szultán, ha akarná is, nem volna képes őket féken tartani.

T Á R H Á Z.

Megyünk-e előre?

A jelen világ rigoristái azzal vádolják a mostani nemzedéket, hogy a szellemeket háttérbe szorítva az anyagiaknak szolgál tulcsapongó mérvben, s nekik szenteli idejének s erejének velejét és javát. — Mi ezen állítást kissé tulságosnak tartjuk. Mert igaz ugyan, hogy e század első felének ama csodálatos felfedezései, óriási művei s roppant vállalatai nemcsak azok figyelmét vonták magukra, kik az anyagi jólét kiterjedésének és megszilárdításának minden ujonan felmerülő alapjait és mozdonyait a legnagyobb tapssal üdvözölni szokták; hanem azokra is majdnem bódító erővel hatottak, kik rendszerint a szellemekben keresik s állítják az emberi nem boldogsága sulyát. S egy ideig, igenis, ugylátszik, mint ha az egész világ, elpartolván a pindusi amaz istenségek zászlójától — Merkur lobogója alá szerződött volna magát. De ez csak egy kis ideig tartott. Mert az emberiség azon javai, mik a népek valódi dicsőségét képezik és képviselik, csakhamar kibontakoztak ezen, a lelkeket lenyűgöző materiális kötelékekből, s visszatérének az igazi műveltség azon szentek szentjébe, mely nem ott létezik, hol a pénz-váltók ütök fel az ő sátraikat, hanem hol a tudomány s bölcsesség örök mécsé ég.

Honunk és nemzetünk élő s legközelebbi tanubizonysága ennek. Mert husz, harmincz évvel ezelőtt mi volt az, a mi nemzetünk figyelmét leginkább s majdnem kizárólag foglalkodtatta? Nemde ő s Dunánk szilaj hullámainak a gőz általi fékezése s ennek legelső eszközei s képviselői, az „Árpád“, a „Nádor“ és a „Zrinyi“ gőzösök? Következett a Buda-Pest közötti állandó hid felállításának bámulatos terve s annak még bámulandóbb kivitele; a Pozsony és Pest közötti vaspályának, s azzal egy oly utnak elkészítése, mely — Budapestet s ezzel együtt hazánkat a mivelte nagy világgal szoros összeköttetésbe hozta. — Akkor a Kereskedelmi-társaság, a honi gyárak felállítására és szaporítására nemcsak a mi tőketulajdonosaink zsebeit, hanem még azoknak elméit is tartották fogva, kik annak előtte pusztai tuskulánmaik fű- vagy akáczfái alatt egy pohár bor s egy pipa dohány mellett üzék el mezei magányosságuk bukolikus gondjait.

S hát most? — Tekintsünk körül. Mind azon előszámlált művek magukban dicsőségesek és nagyok, s szint annyi hangos hírnökei az emberi ész csodálatos találékonyságának, de mindamellett mégis csak testi mulékony jók vagy legalább ilyeneknek szolgáló eszközök és módok, melyekben az

ember gyönyörködik s csodálja, míg ujak; — használja is, de használás közben hozzájuk szokván, lassankint úgy nézi utóljára, mint az asztalán naponkint előforduló evőkanalat, villát vagy kést. A tapasztalás igazolja állításunkat. Mert ime, a régebben oly annyira feltűnő gőzösök most majdnem észrevétel nélkül hasogatják fel s alá nemcsak a Duna, hanem még más, ezelőtt szintoly vagy még fékezetlenebb folyamok habjait. — Az állóhid, e csoda alkotmány, eredeti fenségében nyulik el, s lebeg az alatta morogva el-elzuhanó Iszter hullámai fölött, — elválhatlanul fűzven össze óriási kapcsaival honunk ama két iker fővárosát, melyek egyike annak mult, másika ugyan annak jövő dicsőségét prédikálja. De a mind két végén ülő publikánus szintoly egykedvűleg szedi a mellette s mögötte elballogók krajczárjait, mint egykedvűleg veszik cserébe ezek ama pléhjegyeket, melyek a szabad be- s kimenet mintegy kulcsait képezik. Csak az, a fel- vagy alföld valamelyik rejtekes zugából odavetődött egyszerű becsületes pór, áll meg s bámulja egy kissé, de az is nem tán annyira a hidhordó roppant oszlopokat, mint az ezektől hordott antediluvianus oroszán alakokat.

De menjünk tovább. A keletkeztekor oly sokak éjeleit zavart Kereskedelmi-társaság más vállalatokban él. Gyáraink kerekéi pedig hol mozognak még sebesebb vagy lassabb forgásokban, hol el is állottak már a kedvezőtlen viszonyok zsibbasztó fagyától lebilincselve. De ne gondolja senki, hogy mi ezeket talán gunyolólágg hordjuk elő. Sőt inkább! A nagy nagy marad és a hasznos hasznos, ha ki mit mond is felőle vagy mint viseltetik irányában. Mi csak azt akarjuk megmutatni, hogy van valami, a mi még nagyobb, hasznos s tartósabb mind ezeknél, s hogy szintoly bölcs mint boldog azon nép, a mely amaz egynek a kedveért el nem hanyagolja a másikat is.

S ime a magyar nemzet, ugylátszik, szert tett, vagy legalább készülni tenni ezen bölcsesség s boldogságra. Mert mi játszása most nemzeti életünkben a fő s lényeges szerepet? — A *Museumok* mind a két szomszéd s rokon magyar honban, felkaroltatva a nemzet mind erősb mind gyöngédebb része legkitünőbbjeitől, napról napra telnek meg inkább az anyagi és szellemi kincsek mindennemű remekműveivel, s nemsokára, ha kedvez a sors, mind az 52 ő s megye saját czimerű karszékeibe ültetheti a netalán látogatóba oda jött vagy jövendő főnökeit. — A *magyar Akademia* palotát készülni építeni magának, melynek egyes köveit a nemzet, ritka készséggel s forró hűvel iparodik gyűjteni halomra. — A *hir- és tudományos lapok* száma, nem mondjuk gombák, de hangyák módjára szaporodik évről évre. összehordván a

tudni és ismerni valókat rakásra s onnan ismét szétküldözgetvén azokat a hon legszélsőbb határiba. Még Páris, London, Afrika és Amerika távol fekvő palotáiban, bérczein és sivatagjain is dolgozik a magyar ész édes hona fiai s leányainak kimivelődésén. — A *Kazinczy-ünnepélyek* a lelkeket szent tűzre fellángoló hatalmas ihlete még alig csillapodott le stb. stb. — Minek a jele már mind ez? Avagy annak-e, hogy mi mindig még az anyagiakban elmerülve tengünk? — Vagy pedig annak-e, hogy megfordult az idők ke-reke s visszahajt ismét azon kies, rövid időre elhanyagolt oáz felé, melynek neve *szellemi élet*, melyhez való ut a *szellemi haladás* s melynek végső célja — a *szellemi tőkély*.

X. Y. Z.

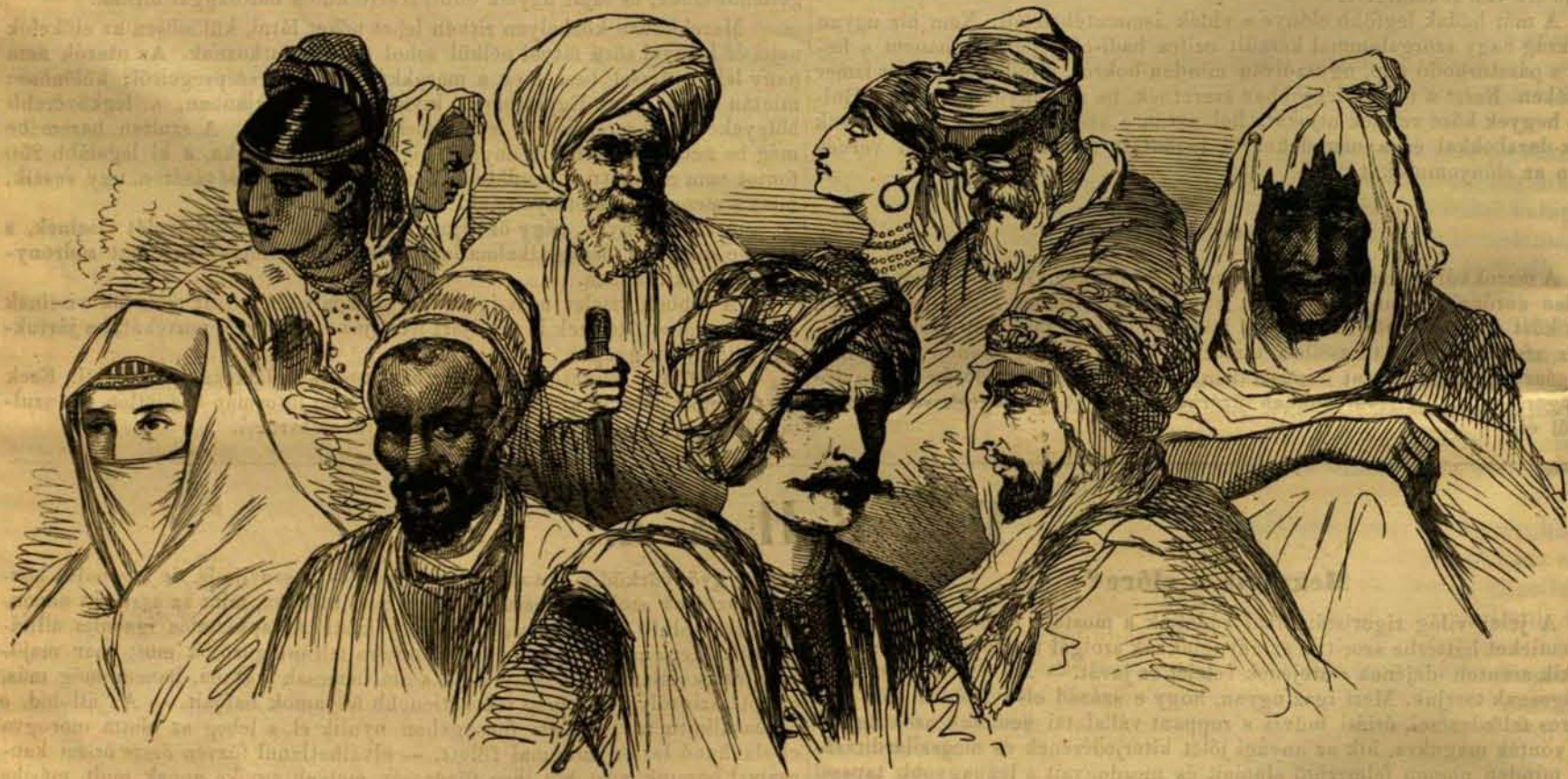
A magyar Akademia palotája.

— A m. Akademia mult heti ülésében következő adakozások jelentettek be: Scitovszky János Magyarország hg-prímása 6 eminentiája adott a házra 6000, a tőkéhez 10,500 fto; Bartakovics Béla egri érsek a tőkéhez 10,500 fto; Batthyány Fülöp hg. (már eddig is alapító, fölszólítatlanul) a házra 10,000 fto; Batthyány Gusztáv gr. a házra 2000, a tőkéhez 10,000 fto; Koburg-Gothai Ágost hg a házra 10,000 fto; Zichy György, Kamill és Aladár grófok a házra 2500, a tőkéhez 2500 fto; Turkeve városa a házra 500, a tőkéhez 500 fto; a pesti izraeliták jan. 25-kén tartott báljok jövedelméből a házra 915 fto; Marczibányi Antal a házra 500, a tőkéhez 1000 fto; Csajághy Sándor csanádi püspök a házra 105, a tőkéhez 105 fto; Inkey Zsigmond, Lajos és József a házra 400, a tőkéhez 600 fto; Péchy Szilárd

Kun-Félegyháza községe a házra 400, a tőkéhez 400 fto; Forgách Kálmán gróf a házra 500, a tőkéhez 1000 fto; Forgách István gróf a házra 1000, a tőkéhez 2000 fto; Répássy József jászói prépost a házra 500 fto; Apponyi Lajos gr. a házra 100 fto; Nádasdy Lipót gróf a házra 1000, a tőkéhez 2000 fto; a pesti nemzeti kaszinó a házra 2000 a tőkéhez 4000 fto; Makra Imre makói plébános a házra 25, a tőkéhez 25 fto; Oltvány Pál földéaki plébános a házra 10, a tőkéhez 10 fto; Jeszenszky Lajos a házra 500, a tőkéhez 525 fto; Wenkheim Rudolf gr. a házra 1000, a tőkéhez 1000 fto. Be volt e szerint ez alkalommal jelentve (az aranyokon kívül) a házra 57,242, a tőke szaporítására 63,585, összesen tehát 120,827 fto; mely összeg a három előbbi jelentésből eredő 107,963 ftohoz adatván, az eddig bejelentett négyes összeg 228,790 ftra rug.

— (Mikép gyűlnek az adakozások az Akademia palotájára.) A lapok szorgalmasan közlik e nemzeti célra sürűn gyűlő adakozásokat. Hazánk nagyjai s községi testületei egymással versenyezve küldik be a tetemes összegeket. A milyen örvedetes és tiszteletreméltó tünemény ez: épen oly szükséges másrésről; hogy méltányolva említsük azon kisebb összeveket is, melyek a sors által kisebb tehetséggel megáldott egyesektől hasonló készséggel és lelkesedéssel tétetnek le a haza oltárára. „Mindegy az áldozat, ha mindene az áldozónak!” — mondja a költő.

A lapunk szerkesztőségéhez begyűlő összegek gyakran tesznek tanúságot ily nemes lelkesedésről s arról, hogy minden alkalmat fel lehet használni a nemes cél siettetésére. El kell mondanunk néhány esetet. Így p. o. febr. 2-án *Peröcsényben* (Hont) egy szerény háznál mintegy 8 tagból álló



Marokkói előkelő nyilvános helyen.

Közrendűnő otthon.

Marokkói lakosok. — (Lásd a szöveget 79. lapon.)

Katona.

Kadi.

Nemes.

Zsidók

Arab kereskedő.

Rif-tengeri rabló.

gróf a házra 500, a tőkéhez 1000 fto; Wenkheim József gr. a házra 200, a tőkéhez 1000 fto; Erdődy István gr. a házra 2100, a tőkéhez 2100 fto; Peitler Antal váci püspök a házra 2000 fto; ifj. Batthyány József gr. a házra 2100, a tőkéhez 2100 fto; Barkóczy János gr. a házra 1000, a tőkéhez 2000 fto; a P. Lloyd szerkesztősége a házra 50 fto; Viczay Károly gr. a házra 200, a tőkéhez 300 fto; Apponyi Károly gr. a házra 200 fto; Apponyi József gr. a tőkéhez 200 fto; a benedekrendi főgymnasium tanárai Esztergamban a házra 4 db aranyat és 20 fto; a pécsi káptalan a házra 100 fto; Oltványi István csanádi nagyprépost a káptalan nevében a házra 200 fto; az egri növendék papok a házra 250 fto; Zichy Henrik gr. a házra 375, a tőkéhez 1050 fto; a nyiregyházi agarászbál jövedelmezett a házra 132 fto; Szaniszló Ferencz nagyváradai püspök adott a házra 1000, a tőkéhez 2100 fto; Zichy Pál gr. a házra 1050, a tőkéhez 1050 fto; Viber József pozsonyi nagyprépost a házra 100, a tőkéhez 210 fto; Méhes Péter pozsonyi örkanonok a házra 25, a tőkéhez 25 fto; Gyulay Sámuel nyugalmazott altábornagy a házra 525, a tőkéhez 525 fto; Huszár Károly a házra 25 fto; Tenczer Károly a házra 20 fto; Zichy János gr. és neje Kray Irma bárónő a házra 2000, a tőkéhez 2000 fto; Kunhegyes városa a házra 500 fto; a nagyváradai káptalan a házra 1000, a tőkéhez 525 fto; Haller Ferencz gr. nagyváradai kanonok a házra 100, a tőkéhez 105 fto; Csomák Emánuel nagyváradai kanonok a tőkéhez 105 fto; Baróthy Pál nagyváradai káptalani jegyző a házra 105 fto; Fogarassy Mihály czimzetes püspök a házra 300, a tőkéhez 525 fto; Racsek János a házra 100 fto; Haas Mihály szatmári püspök a házra 500 fto; Kassa városa közönsége a házra 500 fto;

társaság gyűlt össze ebédre. Beszélgetés közben valaki megpendíté az Akademia ügyét. Egy percz mulva 10 ft. gyűlt össze az Akademia épületére. (A hozzánk küldött levélben világosan 10 ft. van említve, azonban a levélben 11 fto találtunk, s ez utóbbi összeg áll alább heti kimutatásunkban. Szerk.) — Egy másik példa: Somogyban *Gálósán* menyegzőt ünnepel egy derék gazdatiszt. Vigalom közben, mint az nálunk már bevett szép szokás, szóba jő a haza, szóba jó az Akademia, melynek válságos napjait éljük s melynek ügyét ugy tekintjük most, mint a magyar nemzet becsület-ügyét. Megindul a rögtönzött aláírási iv s következnek az adakozások: Gáspár B. mérnök 10 ft, Illés A. számtartó 5 ft, Orbán M. plébános 5 ft, Scheffer M. kasznár 1 ft, Scheffer A. jegyző 1 ft, Mersits J. ispán 1 ft, Jankó I. jegyző 2 ft, Kain J. irnok 1 ft, Berzsenyi L. kapitány 1 ft, László M. kasznár 2 ft, N. N. irnok 5 ft, Hamp J. orvos 1 ft, Varga J. ispán 1 ft, Stefán J. kertész 1 ft, Freiler N. orvos 5 ft, Hoffmannsthal inspector 3 ft, Stoinovits L. szbhiv. irnok 2 ft, Szuli J. káplán 1 ft, Mozesi I. kasznár 2 ft, Belosits K. ispán 1 ft, Illés G. ispán 1 ft, öt percz alatt összesen 52 ft. (Lásd a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez beküldött összegek kimutatásában. Szerk.) — Még egy harmadik példa. A debreczeni postáról vettünk e napokban jan. 31-ről „Egy vidéki előfizető”, aláírással egy levelet s abban 25 pftot huszasokban s 2 darab magyar aranyat; ebből 20 pft. illeti az Akademia épületét, 5 pft. a Kazinczy-szobrot, s a két db. arany a Kazinczy-alapítványt. A levél ismeretlen írója a mezsei gazdák derék osztályába tartozik s a többi között ezeket írja: „Midőn a tudós társasági elnök beszédét az Akademia épülete ügyében olvastam, sokáig gondolkodtam, s aggódtam a felett: hát én hogy teljesítem hazafiui köte-

lességem? Földem van; szívesen is adnék néhány holdat belőle a szent célra, mi engem nem rontana meg; de az rossz, annyira rossz, hogy kisebb részletben nem is értékesíthető, de nem is használható, minden erősebb szélnek játéku szolgálat. Pár forintot adni? ezt lehetne. De többet az Akademia palotájára! — gondolám magamban s míg így tündököm, eszembe jut, hogy van nekem egy rejtett helyen, a pusztán, néhány szürkém s néhány sárgám abból a „régijó idők“-ből. Menjete, gondolám, egy nemes cél valószínűsítésére! Non putaram-esetekre tartogattalak itt, de azért csak menjete ti is a magyar Akademia palotáját felállítani, mely a magyar főváros disze, a honfiai áldozatkészség maradvány emléke s nemzetiségünk egyik palladiuma:

„Mig a magyar lakik földén e hazának,
S csak egy romlatlan gyermeke léssen.“

Végül még egy pár példát. Már mult számunkban közlött kimutatásunkban van említve, hogy *Vigánt* pusztáról 26 ft. 50 kr. küldetett be hozzánk a m. Akademia házához alapjához. Ez így történt. *Vigánt* pusztát Petend mellett fekszik, hol *Veszprém* és *Zalamegyék* egymást érintik. Horváth Pál bérlőnél jan. 24-én egy barátságos társaság gyűlt össze névnapot ünnepelni. Jöttek a lelkes felköszöntések. Pongrácz Dániel poharat emel s azt mondja, hogy jó volna a mai szép estét egy hazafias tett emlékével kötni össze. A felhívás azonnal élénk viszhangra talált. Az aláírási ív mindjárt készen volt s ime itt vannak az egyes adakozások: Kulcsár I. petendi esperes 3 ft., Mihály I. káplán 2 ft., Pongrácz J. dörögdi plebános 1 ft., Farkas J. dörögdi birtokos 2 ft., Rádló J. dörögdi jegyző 3 ft., Szilvássy J. csicsói plebános 1 ft., Vider Rupert, csicsói káplán 1 ft., Lukácsék J. hidegkuti plebános 1 ft., Kopácsy M. n. vázsonyi utfelügyelő 1 ft., Szale R. n. vázsonyi gyógyszerész 1 ft., Tomasics A. szemerei tanító 1 ft., Csapó I. szemerei birtokos 1 ft., 5 kr., Perger József petendi tanító 1 ft., Fejes I. dörögdi segédjegyző 1 ft., Vidák A. kapolcsi orvos 30 kr., Náray J. eőcsi ispán 1 ft., Horváth Pál házigazda 3 ft., 15 kr., Pongrácz D. eőcsi jegyző 2 ft., összesen (mint fentebb) 26 ft. 50 kr. — Egy hasonló szellemben irt szép levelet vettünk *Gyuláról* is, hol Károly napját ünnepelte egy vidám, hazafias érületű társaság, s a sok kedélyes felköszöntés közben Tatay János ur felhívása folytán egy pár perc alatt 40 ft. iratott alá az Akademia épületére.

Igy jutott hozzánk a fent nevezett hármasság összeg, melyet az illető helyeken átadtunk. — Valóban sok okunk van örvendeni!

+ (A *gróf Keglevich-család szilvási vasgyárának igazgatója*) a „M. S.“ szerkesztőségéhez 50 főt s egy db. aranyat küldött be az Akademia palotájára. Ez összeget a vasgyár személyzete, nagybárá kézművesek és munkások, mint egy-egy napí bérüket küldték be a mondott hazafias célra. Megérdemli, hogy buzdító példa gyanánt följegyezzük.

— (A *Vasárnapi Újság szerkesztőségéhez*) a m. Akademia számára be- küldött összegek. *III-ik közlés*: Putnoki tánczvizalom 30 ft., — Gálósfai menyegző 52 ft. — Perőcsényi ebéd 11 ft. — Gyuláról névnap adakozás 40 ft. — A V. U. egy „vidéki előfizetője“ 20 pft. ezüst huszasokban. Összesen 133 ujft. és 20 pft. huszasokban. — Az eddigi közlésekkel együtt: 382 ft. 20 kr., 3 db. cs. arany és 20 pft. huszasokban.

Farsangi hírek.

— (Beregsszázi bálók.) Január 30-ról írják: Mi is élünk, mozgunk és vagyunk. Magyar emberek testben lélekben és öltözetben. A magyar divat itt is mint fővárosunkban, nem mondom, hogy lábra kapott, mert ez nagyon csekély részét jelentené a szép magyar öltözetnek; hanem általános divattá lón, a mit főképen kedves nőinknek köszönhetünk, mert ők karolták föl először, aztán szégyen lett volna a férfiaknak, nem követni e szép példát.

Január 25-ére Bekány Károly reform. lelkész és Jandrisics Antal kedves polgármesterünk tánczestélyt rendeztek a reform. templom javára, mely minden várakozásunkat felülhaladta, a vidékiek nem csak Beregből, de a szomszéd Szatmár, Szabolcs és Ungból is jöttek, mindnyájan egyszerű, de a legizletesebb magyar öltönyökben, úgy hogy idegen divatu öltönyt látni, még pénzért sem lehetett volna. A tánczestély szép volt; a férfiak és nők ruhájukhoz mért méltósággal jártak a szünni nem akaró csárdást; az estély királynéját meghatározni nem lehet, szépek voltak a nők mindnyájan, mint a legszebb, bár különféle virágokból fűzött koszoru.

A dalidó tartott kivilágos kivirradtig, a szünidő alatt *Fátyol* Károly gyönyörködött gondolkajával, 6-kor szétoszlott a társaság, de 10 után délelőtt ismét összejött villás reggelire, hallgatván *Fátyol* dalait és így elmondhatjuk, hogy dalidónk délig tartott.

Főjegyzésre méltónak találok még megemlíteni Wuffka főbírákat, ki szintén a reform. templom javára vadászatot rendezett, melyen 42 nyul és 1 vén farkas esett el. — P. J.

— (Jolsvai bál jan. 31.) Kaszinói bálunk, számos vidéki vendég jelenlétében, szerencsésen megtartott. A tánczterem Magyarország újon készült szép czimerén kívül, az előbbi években megszerzett diszítványokkal ékítettett; a tánczolóknak eléggé egyszerű öltözete tanúsítja, hogy gr. Károlyi Ede szava hatás nélkül nem maradt. Begyűlt 250 ft. a. é. — Két évvel ezelőtt, csak néhány párta képezte szép hajadonaink fejéket, s a mily örömnünk vala akkor e ritka látvány felett, most örömnünk még nagyobb volt, mert pártán, magyar fejkötőn és öltözetben kívül egyebet alig látott a szem. — Oh! gondolám magamban, vajha ezen szép külföldi formában fejlődnek ki mielőbb oly jó mag, mely a hazának megteremné a boldogság igaz gyümölcsét! — Az öltözetbeni egyszerűség, hiszem, idővel még nagyobb leendő; mert már mindenki érezheti, hogy a ki jó gyermeke e honnak, az gazdagságát a

fényezésre nem pazarolja, hanem inkább a haza oltárára teszi azt. — Kaszinói bálról levén szó, ezuttal a kaszinói egyesület azon szellemi hiányáról kell említést tennem, hogy a kaszinói könyvtárban és asztalokon rendesen hiányzanak az egyházi lapok. Pedig ha komolyan vesszük a dolgot, nem mellőzhetők az oly erkölcsi és egyházi iratok, melyek jó és hű polgárt egyaránt képeznek az emberből. A kaszinót sok olyan is látogatja, a ki kerüli az egyházat, nem volna-e üdvös, hogyha ide is elérne az isteni ige vető magva? — H. J.

— *Putnokon* (Gömör) január 26-án jótékony czélú tánczvizalom tartott, melyben Gömör leglelkesebb ifjai s hölgyei, kik általában mind magyar öltönyben jelentek meg, derült kedélyvel reggelig mulattak. A tánczvizalom tiszta jövedelme 53 ft. volt, melyből a rendezőség nevében (Szepessy Gusztáv és Nesztorovits István urak által) 23 ft. a Kazinczy-alapítványra, 30 ft. pedig az Akademia palotájára küldetett a Vasárnapi Újság szerkesztőségéhez. (Az összegek az illető helyekre átszolgáltattak. Szerk.)

+ (Pesten a második magyar uri bál) f. hó 6-án tartott meg az „Európa“ termében, fényesen, kitűnő sikerrel. Vendégek most még nagyobb számmal jelentek meg, mint első alkalommal, s azért igen érezhető volt a tánczterem kicsinyisége. A tánczok közül természetesen a csárdás leginkább járta. Hogy a magyar öltöny nőknél úgy, mint férfiaknál általános volt, tán mondanunk is fölösleges.

Irodalom és művészet.

+ (Az „*Uj Magyar Museum*“) mult évi folyamának X. és XI. füzetével együtt a M. Akademiai Értesítő VIII. száma megjelent. A *Museum* kettős füzetének tartalma: „A magyar vérszerződés és a csiki székely krónika“ (az Anonymusról adott czikk folytatásában) *Bartal* Györgytől; „Diplomatikai tarlózatok“ (Báthory Zsigmond négy levele hadi felszerelések eszközésére, két országgyűlési meghívás, Bethlen Gábornak egy adománylevele) *Szilágyi* Sándortól; „Nevelésügyi szakaszok“, második czikk: „Öz-szerű nevelés“, *Horváth* Cyrilltől; „Varjas János életéhez“, *Szilágyi* Istvántól; „Irodalmi napló“, „Égy sirirat“ (Arany Jánostól). — Az Akademiai Értesítő Czuczor Gergely értekezését foglalja magában: „A mássalhangzókról általában.“

— („*Háromszék*“ című naptár 1861-re.) Egy előfizetési felhívás érkezett e napokban hozzánk, mely szerint *Khern Ede* Brassóban, mint szerkesztő és kiadó egy „*Háromszék*“ című szépirodalmi naptárra hívja fel a közönség figyelmét. Erdélyben mint a felhívásban olvassuk — Kolozsvár kivételével, magyar naptár nem igen jelent meg eddigé. A „*Háromszék*“ naptárnak a szerkesztő jövőt remél alapíthatni s azt éveken át folytatni. Az első évi folyamra több érdekes szépirodalmi munka megjelenését igéri. Kívánjuk, hogy abban *Háromszék* külön érdekei is képviselve legyenek s ezen szép vidék ismertetésére, megszeretésére minél több adattal járuljon. A „*Háromszék*“ naptár f. évi június utolsó napján fog megjelenni diszes kiállításban, mintegy 12 iven. Előfizetési ár 80 kr, bolti ára 1 ft. 5 kr, lesz. Az előfizetési pénzék márczius végeig küldendők be a nevezett szerkesztőhöz (Brassó, 517. sz.).

△ (Ismét egy új lap.) *Szini* K. ur a „*Kalauz* — Nép Újságnak“ egy ideig volt nagy ígérte szerkesztője, (honnan egy pár havi működés után ismeretlen okokból egyszerre úgy letűnt, hogy még azt sem mondhatta olvasóinak: befellegzett!) jövő márczius hó első napjától kezdve egy heti lapot indít meg, melynek czime leendő: *Uj idő*. Az előfizetési felhívásban a szerkesztő többek közt ezeket mondja: „Azon igyekszem, hogy *Uj idő* lapommal én is siettessem amaz *uj idő* teljesedését, melyet remélünk és várunk, mely már közel, sőt már elkezdődött s a mely új világot, *uj eget és földet* alkotand számunkra, melyben lakosik az igaz.“ Ohajtottuk volna, hogy a szerkesztő lapja irányáról részletesebben szolt volna, mert bár nem akarunk előre megbírálni senkit, de állásunknál fogva sem állhatjuk meg szó nélkül, ha tán valaki a külföldi irodalmak ábrándozóinak eszméitől elragadtatva, *idő előtt* oly tanokat hirdetne, melyek nemzeti életünk kifejlésére veszélyesek lehetnének. — De azért azt hisszük, hogy az „*Uj idő*“ ily régi közönségnél nem lesz veszedelmes.

+ (*Thaly* Kálmán) ismét egy füzet költeményt ad ki előfizetés útján, ily czim alatt: „*Karpáti kurt*.“ Előfizetési ára a csinosan kiállítandó könyvnek 1 ft., mely szerzőhöz (Pest üllőit, 91 sz.) február végeig küldendő be.

+ (*Irodalmunk*) ismét egy becses művel gazdagodott. Ez: *Kazinczy Ferencz levelezése Kisfaludy Karollyal s ennek körével*. Kiadta *Kazinczy* Gábor. A bennfoglalt levélkoszoruban *Kazinczy* Ferencz és *Kisfaludy* Károlyon kívül még ezektől és ezekhez vannak levelek: *Kisfaludy* Sándor, *Toldy* Ferencz, *Vörösmarty*, *Bajza*, *Bárfay*, *Szenyey*. Van még *Paziatól* és *Majláth* János gróftól egy-egy levél *Kazinczy*hoz, *Kazinczy*tól pedig *Toldy* szüleire, *Döbrentei*re, *Bárfay* Lászlónéhoz, *Vékey* Károlyhoz. A könyv *Emich* Gusztávnál jelent meg; ára 2 ft.

+ (A „*Magyar néplap*“) febr. 4-ki számával befejezte öt éves pályafutását, hogy martius 1-től kezdve a politikai napilapok sorába lépjen. Az ekkint átalakulandó lap „*Pesti Hirnök*“ czim alatt, képekkel illusztrálva fog megjelenni. A lap tulajdonosa és szerkesztője *Szabó* Alajos tudor és tanár a kiadó *Werfer* Károly lesz. Az előfizetési feltételekről a közelebb megjelentendő program fogja értesíteni a közönséget.

+ (*Uj szépirodalmi vállalat*.) *Hartleben* K. A. „*Legujabb külföldi regények és utirajzok gyűjteménye*“ című vállalatot indít meg, mely a következő munkával fog megnyitást: „*Utazás a Kaukaszban 1858—1859*. Irta *Dumas* Sándor, fordította *Székely* József. Egy-egy 4—5 ivre terjedő füzet ára 25 kr.

+ (Az *Eszter szerzőjétől*) hosszabb hallgatás után ismét egy 2 kötetes regény jelent meg, ily cím alatt: „Az első lépés veszélyei.“ Kiadta Heckenast Gusztáv. Ára a két kötetnek 2 ujft. Örömhír a jeles szerző nagyszámú tisztelőinek!

+ (*Ifjúsági irataink száma is*) egygyel szaporodott: „*Gazdaságyi előcsarnok*“, kis leánykáknak olvasmányul írta *Vörös Eszter*. Kiadta Emich Gusztáv; ára 60 kr.

+ (*A nemzeti színház sugói által*) 1860-ra kiadott könyvecskéből értesülünk, hogy 1858. dec. 16-tól 1859. dec. 15-ig ujdonságkép tiz eredeti, tizenegy fordított színmű és három vígopera került színre. Nem valami fényes eredmény. A színházi bizottmány gr. Szapári József elnöklété alatt következő tagokból áll: gr. Karácsonyi Guidó, b. Eötvös József, Festetics Ágoston cs. k. kamarás, gr. Károlyi György, Marczibányi Lőrincz cs. k. kamarás, Nyéky Mihály cs. k. tanácsos, b. Révay Simon és Vezzerle János.

+ (*Zimay „Hegedűsné emléke“*) című zeneműve oly nagy keletnek örvend, hogy nemsokára második kiadásban fog megjelenni.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

△ (*A tervezett pest-bécsi nagy borkereskedő-társaság*) részvét hiánya miatt nem alakulhatott meg. A szabályszerű egy millió forint alaptőke a legvégső határidőig sem volt aláírva. B. L.

⊙ (*A selyem-termelésről*) A Magyar Gazdasági Egyesület selyem- és méhtenyésztési szakosztálya jan. 17-kén tartott ülést. A szakosztálynak e gyűlésen írásban beadott jelentéséből a következőket közöljük. Hol csak az eperfa díszlik, ott a selyembogár is megél, e szerint a selyemtenyésztés is sikerrel üzhető, néhány északibb megyét kivéve, Magyarország egész területén s mégis a magyar koronához tartozó országokban az évenként termelni szokott nyers selyem értéke csak mintegy 500 ezer fira megy, holott, ha a selyemtermelés nálunk csak annyira emelkednék is, mint Tyrolban, tehát már ekkor 50 millió ftot eredményezne. — III. Károly ideje óta a selyemtermelés előmozdítására több kormányintézkedés történt; legtöbbet mozdítottak elő II. József rendeletei. Ez időben Slavonián, Horvátországon s a Temesi bánáson kívül a selyemtermelés a következő megyékben kapott lábra: Zala, Baranya, Tolna, Somogy, Veszprém, Fehér, Vas, Győr, Esztergom, Pozsony, Hont, Nógrád, Pest, Bács, Heves, Bihar, Békés és Arad-megye. Ha ekkor ennyire elterjedhetett az iparág, mennyivel inkább elterjedhet az most, midőn a föld szabad s a tagosítás, mind lehetőbbé teszi az iparág kezelését. Ennélfogva a szakosztály e célra teljes erővel fog működni, legelső teendőjéül ismeri el, a magyarországi selyemtenyésztés mostani állapotáról kimerítő tudósítást szerezni. A selyemtermelés körüli teendőket három pontba lehet foglalni: 1) A szükséges eperfának kellő mennyiségben előállítás; 2) a selyemtermelés ügyes kezelése; 3) a termelt selyem (gubó) értékesítése. — Szükséges volna, hogy az Egyesület elrendelje, miszerint a szőlő- és faiskolai növendékek a selyembogárral való bánásban is alapos oktatást nyerjenek. Népszerűen irt könyveket olcsón vagy ingyen terjeszteni; a falusi faiskolákban a selyemfa és bogár nevelését tanítani s magukat a tenyésztés körül kitüntetett községeknek, tanítóknak s egyeseknek jutalmakat osztogatni, szintén a főbb teendők közé tartozik. Továbbá, hogy a gubókat nyereségesen eladhassa mindenki, a gubóbevéltással összekötött *gombolyító* intézetek föllállítása kívántatik. Ily beváltó fondókat felállításában egyeseket a kormány segítsen. Eleinte a gubók bevéltásával a gazdasági egyletek lennének megbízva, a kormánytól nyervén erre a szükséges forgótőkét. A központi egyesület pedig a köztelken magánosok által föllállított fondókat vegye át. Ha a gazdasági egyleteknek sikerülne a kormánytól a gubók bevéltására a szükséges forgótőkét kinyerni: úgy a selyemiparnak széles alapon meghonosítására a leglényegesebb lépés megtörténék.

Közintézetek, egyletek.

⊙ (*A magyar természettudományi társulat*) febr. 4-én tartott ülésében *Rosti Pál* Venezuela délamerikai államról értekezett. Rosti ez államban személyesen utazott, s különös munkában szándékozik arról írni, azért ezuttal csak töredékeket közölt, s részletesebben csak az aragui völgyet és kávémezőket ismertette. — *Szabó József* ur a *hypnotismusról*, azaz, ideges álomról értekezett. — Ha bizonyos távolságra álló fényes tárgyra sokáig nézünk, érzeink lassankint eltompulnak s álomba merülünk. A francia orvosok meggyőződtek arról, hogy az ily elaltatott ember a sebészi műtéteket ép oly kevéssé érzi, mint mikor chloroform vagy aether beszívása által álomba hozatott. A francia orvosok azért a néha veszélyes aether és chloroform helyett ezen elaltatási módot ajánlják. Az így elaltatott ember azonnal magához jő, mihelyt hideg szellőt fúnak homlokára. Régi könyvekből kitűnik, hogy már a 17-ik században gyakorolták e kísérletet állatokon, különösen csibéken. A dolog tehát nem új, csak nevét gyártották a mult évben. — *Szabó József* ur a nap és Merkur között létező bujdosó felfedezésének történetét, végre pedig *Kengott* legújabb ásványtanát ismertette meg.

— (*A budapesti orvosegylet*) folyó február hó 4-kén tartott rendes gyűlésében dr. *Batizfai* befejezte a gerincoszlop elferdüléseinek kór- és gyógytani részére vonatkozó előadásait. Értekezése folytán, több érdekes testgyógyászati (orthopädiái) esetről, kimerítő és szakavatott körtörténetet olvasott fel; melyből kiderült, hogy okszerű és erőlyes gyógykezelés által, intézetben nevezetes eredmények értek el még oly esetekben is, hol azelőtt minden gyógykísérlet sikertelen maradt. Utána dr. *Glatter* 30 évi tapasztalatok nyomán életviszonyi vázlatokat közölt Pestváros és Pest — Pilis megye halandósági állapotáról.

△ (*Uj Borászati egyesület*) Örömmel jegyezzük fel, hogy Ungmegyében jövő márt. hó 1-6 napján új társulat lép életbe. Ezt illetőleg *Thuránszky Kálmán* és *Kandó Kálmán* urak következő felhívást intéznek a közönséghez: „Az ung-szerednyei borászati egyesület folyó évi márt. 1-6 napján délelőtti 10 órakor a magyar koronához címzett vendéglő termében Ungvárott közgyűlést tartand, melyre az egylet-részvényesekül felkért szőlőbirtokosok ezennel felhivatnak. Kelt Ungvárott, jan. 31. 1860.“

⊙ (*A vácsi cs. kir. sikeknéma-intézet*) alaptőkéje a lefolyt 1859-iki év alatt, magán adakozások folytán 3531 ft. 83 krral szaporodott.

⊙ (*Nyilóános kórházakul lőnek elismerve*) a nyitrai megyei kórház, a pozsonyi lazareth, a nagyszombati s trencsényi megyekórház.

⊙ (*Takarékpénztáraink*) A bajai takarékpénztár 1859-ki évi üzlete. Tartozás 354,400 ft. 51 kr., követelés 354,400 ft. 51 kr. Mérleg- és érték kimutatás: tartozás 176,346 ft. 57 kr., a követelés szintén ennyi.

Mi ujság?

— (*A Kazinczy-alapítványra*) ujabbán a következő összegek érkeztek be a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez: Mohárol Pap Károly ur gyűjtése 35 ft. 40 kr; Putnoki tánczvigalomból 23 ft; a V. U. „egy vidéki előfizetője“ szoborra 5 pft. huszasokban és alapítványra 2 db. cs. arany; néhány alsó-baranyai néptanító Apostol János ur által Darócztól 15 ft; Kunhegyesről ifj. Takácsy György ur gyűjtése 60 ft. 50 kr. (Ez összegeket az illető helyre átszolgáltattuk. Szerk.)

+ (*Petőfnek is lesz márvány-mellszobra*) Több lelkes hölgy készített azt. Ezen szép terv Gaal Ida és nővéreinek, somogyi lelkes honleányoknak köszönhető, kik e célra 150 ftot áldoznak, s egy aláírási iven fölkérnek Somogyban minden nemes honleányt, hogy a szép eszme kivitelére áldozzanak.

+ (*A József-nádor-émlék*) felállításához szükséges előmunkálatok a József-téren már befejeztettek. Valószínű, hogy e nagyszerű emlék már a jövő májusban fel fog állíttatni, miután Münchenben már hozzáfogtak az ércszobor öntéséhez.

+ (*Zichy Edmund gróf*) három régi történeti képpel ajándékozta meg Muzeumunkat, melyek egyike *Illésházy Gáspár* grótot, a másik nejét *Thursó Ilona* grófnőt, a harmadik *Illésházy Gábor* grótot ábrázolja. Ezen leginkább csak történeti becsesel bíró képek a képcsarnok előtti folyosón fognak elhelyeztetni.

△ (*Értesítés*) Gróf *Teleki Gyula* az illetőket értesíti, miszerint a gr. *Ráday család nagybecsű könyvtárát* illetőleg a f. évi jan. 1. napjára kitűzött határidő april 24-ig van meghosszabbítva.

+ (*Mátyás király ünnepe Szegeden*) E város arról is nevezetes, hogy ott Mátyás király az igazságos elzött negyedszáz évvel a sz. ferencziak templomában országgyűlést tartott, melyben egyebek közt a magyar huszárság felállítására is elrendeltetett. Ezen országgyűlés évfordulati napját a szegediek minden évben meg szokták ülni, így történt az idén is, mult hó 29-én, mely Mátyás király szegedi országgyűlésének negyedszázadik évnapja volt. Reggeli kilencz órakor szokatlan nagy számmal tódult a lakosság az alsóvárosi egyházba itteni tiszteletre. Minden szívet elfogott a multak iránti kegyelet nemes érzülete, midőn a város főpapján azon egyházi díszöltönyt látta, melyet hajdan Mátyás a szegedi egyháznak ajándékozott. Az isteni szolgálat bevégezte után — írja a „Sz. H.“ — százankint tódult a nép a sekrestyébe, hogy Mátyás palástját közelebről megnézzék s szegélyét megcsókolják. Este a színházban teljes kivilágítás mellett „Mátyás diákok“ adták, igen nagy közönség előtt. Színház után a kaszinó száznál több teritékű lakomát rendezett, mely alkalommal 200 ft. iratott alá a m. Akademia palotájára, 160 ft. pedig egy, a n. Muzeum számára készitendő történeti festményre, melynek tárgya Mátyás életéből lesz meritendő, mint azt *Remellay Gusztáv* egy, a szegediekhez intézett nyílt levélben indítványozá. Így ünnepezték meg a szegediek Mátyás király emlékét 1860. évi január 29-én.

— (*Rimaszombaton szépirodalmi pályázat*) tartatott jan. 23-án az egye-sült prot. főgymnázium növendékei között. Rendezte *Terray Károly*, a gymnázium felső osztályaiban a magyar nyelv és irodalom tanára. Tudósítónk szerint lélekemelő volt, a reményteljes ifjak komoly iparkodását szemlélni. A tanév első felének befejezte előtt tartatott az említett verseny, midőn a tanuló ifjak több, eléjük tűzött tárgyból balladákat készitének. A legsikerültebb mű írójának egy csinos író toll volt jutalmul kitűzve; — magában nem nagy értékű jutalom, de hiszen Olympia térein hajdan, egy olajág elegendő volt a nemes érzelmű görög ifjakat pályázásra lelkesíteni. A meghatározott időre beadott művek között nyertes lőn a 6-ik osztály növendékének *Térey Gyulának* „Lehel kürtje“ című balladája.

+ (*A Győri dalárda*) végre megalakult s a napokban már szervezte is magát. A „Gy. K“ reményli, hogy az minden tekintetben nemzeties leendő egyik legfőbb gondját gyönyörű nemzeti dalaink fejlesztése és terjesztésére fordítandja.

△ (*A pesti leves-intézetben*), mely a szegényeknek levest osztogat, a lefolyt héten 1945 adag levest osztottak ki, tehát egy napra mintegy 276 adag esik.

+ (*Az idej nagy böjtön*), ugylátszik, nem leszünk szükében a hangversenyeknek, több híres és nem híres művész készül ilyeket rendezni. Suck Rózát is hallani fogjuk az ő kedves gordonkájával márt. 4-én a Muzeum termében.

⊙ (*Ujabbkori hengyelfutó*) Harasztin (Bácsban) egy paraszt dicsekedett lovainak gyors futásával, a másik fogadni akart, hogy ő is tud úgy futni. Fogadtak. A lovakat befogta az egyik és elindítá, a másik pedig a maga lábain futott utánuk s mindig velük érve, a fogadást megnyerte.

— (Előre bejelentett vihar.) Bécsi lapok írják, hogy febr. 7-e igen nevezetes nap volt a bécsiekre nézve. Reggel vad vihar, délben enyhe szelek s este zord hóvihar. Legnevezetesebbnek tartják azonban azt, hogy e vihart egy magyar időprófeta (Balla Endre ur, pesti és bécsi lapokban) előre megjósolta, oly pontosan, hogy csaknam a kijelölt órára következett be.

△ (A szembetegség) Gotha német városban rendkívüli nagy mértékben elterjedt, különösen a gymnasiumi tanulók közt, úgy hogy a gymnasiumot be kelle zárni.

△ (A drága eb.) Ismerjük mi is Renz lovardájából Stonette bohócot és ebeit. E kitanított ebek közül egyet Borszlóban a hajómunkások véletlenül agyonvertek. Stonette a tettesektől kárpótlást követelt és beperelte őket; perét az ellenfelek föllebbezése után is megnyerte, minek folytán kitanított ebéért 600 tallér kárpótlást kap.

△ (A gastett előégre is napvilágra jő.) Franciaországban az Orleansból Nevers felé húzandó vasútvonalán a földmunkák közben, egy magán álló korcsma közelében a fák alatt, vagy 25 elásott holtestre bukkantak. A korcsmárost azonnal elfogták, mert rá gyanakosznak, hogy a nála megszállott házaló közsőrüsöket, kereskedőket, földmivelőket stb. agyonverte, pénzüket elvette, a hullát azután az általa nem használható vagy felfedezésre vezethető eszközökkel együtt elásta. Így találtak a hullák mellett közsőrüsöket, botokat, rőföket, egy mellett egy szamarat. A gyanu szerint a korcsmáros vagy 30 év óta gyakorolja e mesterséget.

△ (A sáskák) a múlt nyáron Bolhyniában, Podoliában és Bessarabiában leirhatlan pusztításokat tettek. Az Odessa körül levő német gyarmatok ez alkalommal vagy 350,000 mérőnyi sáskát pusztítottak ki. Ebből is elképzelhető, hogy mily sűrűen lepték el azok a földeket.

— (Felhívás.) T. cz. László János ur, ki 1852. év körül Zalamegyébe kebeleztet Rigács helységben jegyzői és tanítói hivatalt viselt, tisztelettel felhivatik, miszerint bizonyos nemzeti ügyben leendő értekezés végett jelenlegi holtartózkodási helyét alólírottal folyó évi mártius 1-ig tudatni sziveskedj k. Seregélyesen, jan. 30-án 1860. — László István. (Utolsó posta: Székesfehérvár.

+ (Halálozások.) Csajághy Sándor csanádi püspök ur 6 mga február 7-én Temesvárt elhunyt. — Karner Vilmos temesvári evang. lelkész s egyzersmind esperes, szintén meghalt febr. 2-án.

Levelezés.

Debreczeni hírek, febr. 6. Főtiszt. Balogh Péter ur a protestáns küldöttség egyik érdemud tagja febr. 4-én érkezett vissza körünkbe. — Debreczen lakossága tapasztalván s megértvén, hogy a tisztelt férfit mennyi buzgalmat fejtett ki, hogy ez ügy kellemetlenné vált bonyodalmainak a trón szármolyánál lehető legbékésb megoldása megkísértesse, — tömegestől várta őt az indóháznál; — meglehet, hogy a kétezeret jóval haladó tömegnek e tisztelet-nyilvánítását augsburgi jóakarónk s rokonai ismét demonstrációnak tekintendik; — de ha ismernék a debreczeni józan népnek eredeti típusát, higgadt gondolkodását, nagyon is megfontolt cselekvését, meggyőződhetnének róla, hogy e népnek üres demonstrációkra semmi hajlama nincsen, olyakat magára erőtetni nem enged, s a tiszteletet szívből fakadt indulat s tiszta belmeggyőződésből szokta teljesíteni. — Később a főtiszteletű ur lakásán a debreczeni ref. egyház összes presbyteriuma, majd az anyaiskola tanárkara jelent meg, s a vallás és iskolák érdekében eddig tett lankadatlan fáradozásait megköszönvén, azok iránt további buzgó eljárását kikérte; — tiszteletére a presbyterium nevében a kaszinó teremében magyaros lakoma tartott, melynek minden rang s rendből font koszoruját a tizenkét tősgyökeres civisatyánkfia csak diszesíté; — szerencsénk volt a küldöttségnek egyik, városunkon átutazó tagját az aggkoru, de lélekben s cselekvésben ifjú, érdemud Bernát Zsigmond urat vendégül tisztelhetni; — a lakomát a hon érdemesbjeiért emelt pohárköszöntések, magyar zene s kardalok vidíták, füszerézék. Az éj beálltával a főtiszt. ur, úgy Révész Bálint és Imre kedves lelkipásztoraink, mint a küldöttség volt tagjainak tiszteletére, udvaraikon belől, fáklyafény mellett felhangzott kardalok rekeszték be a tiszta jóindulatból eredt tisztelgéseket.

A helybeli gőzmalom-társulatnak a napokban tartott választmányi ülésében Csanak József és Szabó Lajos igazgatók kifejtvén, hogy mivel még ez ideig nem jutott a társulat oly anyagi állásra, hogy saját erejéből jótékony célra jelentékenyebb összeggel járulhatna, kijelenték, hogy az őket illető igazgatói jutalékból 1500 ftot a választmány rendelkezése alá adnak, hogy azt a társulat nevében a tudomány, művészet, s ipar előmozdítására fordítsa; — a választmány teljes elismeréssel vette az igazgatóknak ezen áldozatát, azonban e nemes tettel a társulatot felékesíteni sem illőnek sem igazságosnak nem tartván, a rendelkezési fölhatalmazást elfogadta ugyan, s az igazgatók belenyugvásával elhatározá, hogy 1000 ft. a főiskolai épület tetőzetére azonnal kifizetessék, 500 ft. pedig a helybeli állandó nemzeti színház alaptökéje nevelésére a társulat által kamatoztatván, mihelyt annak építése munkába vétetik, kamatostól együtt az illető helyre szolgáltatassék ki, de elhatározá egyszersmind a választmány, hogy ezen összegeknek az igazgatók részéről történt ajándékozásáról mind a ref. egyháztanács, melytől a főiskola tetőzetére a fölszólítás eredt, mind a városi tanács, mely az állandó színház alaptökéjét kezelte, egész nyíltsággal értesíttessenek. — — Annival szebb, annival nemesebb ezen jótékony adakozás az illető igazgatók részéről, mert az által neveiket is elhallgathatni vélték, de meg, mert az orsz. Akademiára Cs. J. saját részéről már 500, mint gőzmalom igazgató pedig Sz. L. társával együtt 1000 ftot szintén az igazgatói jutalékból aján-

dékozott; igen nemes viszálas ez azon szükkeblűek eljárására, kik — mint e lapok olvasói emlékezhetnek — egy időben, sőt azóta folytonosan ezen társulat üzletének gyarapodása elé mindennemű szabados és nem szabados akadályokat vetve, a társulatnak, sőt az igazgatók saját kereskedéseiknek bukását jósolták, várták, remélték.

Takarékpénztárunknak legutóbbi választmányi ülésében kimutatták a kezelő hivatalnokok, hogy a múlt évi üzlet 6304 a. ft. tiszta jövedelmet adott. — Sokkal kisebb városok takarékpénztárai sokkal fényesebb eredményt mutatnak ugyan, de ha meggondoljuk, hogy itt nálunk különösen a köznép, cseléd és napszámos osztály mai napig nem bírván belátni e társulat jótékonyosságát, megtakarított filléreit betenni nem szokta, más az, hogy pénztárunk kevesebb százalékra adja kölcsönait: — ily eredménynyel is megelégedhetünk. A részvénytám 600, s ha 304 ft. tartalékkal fordítottánk, jutna osztalék egy részvényre 10 ft.; — a választmány azonban figyelembe vette, hogy egy részvény után, melyért eredetileg 37 pft. 30 krt fizetünk alapul, a társulat fenállása óta (1846.) 60—70 ftot kaptunk osztalékkal, jótékony célra azonban egy részvény után alig néhány krajczárt adtunk, annál fogva indítványozá, hogy 104 ft. a tartaléktökéhez adatván, egy részvény után 8 ft. osztalék adassék, a fenmaradandó 1400 ftból pedig az orsz. Akademiára 500, főiskola tetőzetére 500 fizetessék ki, 400 forint pedig a helybeli állandó nemzeti színház alaptökéjére a társulat által kamatoztassék, s szőlítettassék föl a városi előjáróság, hogy a régen szunnyadozó színházi ügyet valahára fölébresztvén, a színház építése mielőbbi megkezdése iránt, melynek tökéje a 30,000 ftot meghaladja, hathatós s tetleges lépéseket tegyen. — Remélni kell, hogy a legközelebb tartandó közgyűlése a társulatnak, a választmány által tett indítványt egyhangulag határozattá emelendi.

A tárogató-sip közönségünknek is bemutatott, megtelt a színház becsületesen; — de — — megmondjam-e az igazat? — — miért ne — a közönség sokkal többet várt — mint élvezett, nem indítá meg az ősi hangszere hangja, nem lelkesítette, — benne pedig a harcziásan lelkesítő tárogatót épen nem találá föl.

Kaszinóink első táncszalma jól sikerült, — nem volt nagy közönség, s annál kényelmesben táncolhattak. A magyar öltözet majdnem általános volt, nőink nem téveszték össze a főkötőt a pártával, mint nem tudom hol; — nőink tudják, hogy ez utóbbi ékszer kizárólagosan a hajadonokat illetheti meg; — egy szép fiatal nő pártát tön ugyan szép fejére, de talán a testvérházában nem tudják, hogy az a hajadonoknak kiváltságos jelképe, — azért megbocsátható, annál inkább, mert viruló arca egy hajadonnak is diszére válnék; hiszszük azonban, hogy szép hajára jövőre csinos magyar kontyos főkötőcskét illesztend. E táncszalomban már csakugyan nem lejtett keringő és polka, de minden egyéb táncot egyforma jókedvvel jártak; — a csárdás úrja miatt itt is volt egy kis zaj, mely azonban a zene által csakhamar lecsillapított; — a füzértánc igen röviden ütven ki, — panaszkodtak e tánc kedvelői, — a csárdást járók azonban ösztönzék őket, hogy „az urak is újrástassák, mint mi tesszük a csárdással;“ — azt hiszem, e jó humorból eredt barátságos tanácsadás is felelet lehet a kávézeneike által a magyar emberre reáfogott türelmetlenségi vádra. — Az egyedül magyar nyelven kiállított étlapon s a vendéglős pitykés puszlíján megbotránkozván egy ur, a vendéglős egész nyugodtsággal felelé, hogy az ő vendégei mind magyar ajkuak, azonban annak, ki az étlapot talán nem értené — a magyarzáttal mind ő, mind pinczérei teljes készséggel szolgálnak; egyéb baj nem történt. — De nem állhatom meg ez utt-l, hogy a jó magyar nótáknak cigányaink által mostanában megszokott modoros játszását föl ne említem, — az a nyávogó method, melylyel a legkiválóbb staccatót igénylő láb alá való csárdások s népdalok összevisszaromboltatnak, darab idő óta annyira divattá fajult nálunk, hogy még az utcai gyerkőcz is ily modorban dudolja kútrajáró dallamait, s ez így sehogy sincsen jól. Uram-uram Ibrányi Ferencz uram, graduált tanára a cigánybandáknak, ki megtudod tanítani, hogy kell a jó magyar notát jó magyarosan huzni — ubi es? — beleuntál? belefáradtál? — — látogass el hozzánk néha-néha, mert ha sokáig késel, rá nem ismersz az egykor oly híres debreczeni cigánybandára.

Nem lehet elismerés nélkül hagyni városunk hatóságának kegyeletből eredt azon intézkedését, hogy a szép nagy templom körületét annyi év óta undokító szibvásárt egy lerombolt piaci ház helyére áttéteté; — — de szívből ohajtjuk, hogy e nyílt ég alatti tarka bazárnak e helyen se legyen sokáig az ő maradása, de ottan Thalia temploma a maga fényében minélelőbb büszkén fölemelkedhessék.

Van városunkban egy csinos négyszögű tér a gr. Degenfeld ház keleti oldalán, melynek nem tudom ki által keresztelt disztelen nevét említeni is resteli a jó izlésű ember; — nem lehetne-e ezen tért Kasinczytérnek elnevezni? a néhány betűváltoztatás költségbe nem kerül, jó emlékek lenne egybekötvé, s a cserén az ott lakók csak örülhetnének. △

Egyveleg.

© (Egy nyul, mely 300 ftot megér.) Egy alsó-ausztriai paraszt a közel városból estefelé haza ballagtában egy bokor mellett megpillant egy szundikáló nyulat, nem volt rest, lassan odamászott és szerencsésen megfogta; ám a nyul rendkívüli erős volt s a paraszt nem birt másképp vele, minthogy derekáról a tüszöt leoldta s avval akarta megfojtani a hős nyulat, mely e műtételre csakugyan nem adott több életjelt. Az ember megörült s a hazamenésre czihelődött, miközben a döglöttnek vélt nyulat szabadon hagyta a földön, mely azonban egyszerszre magához jött, hirtelen fölugrott s elszaladt a tüszővel s az abban levő 300 fital! Aki e nyulat elfogja vagy elejti, az bizonyosan nem lő bakot.

— (Keressük az „arany bullát.“) Mult számaink egyikében közlött azon okadatolt gyanyunkra, hogy Sopron város levéltárában a II. Endre király által 1222-ben kiadott „arany bullának“ egy példánya őriztetik, ez ideig még semmi felvilágosító tudósítást nem vettünk. Várjuk a megerősítést vagy czáfolatot. — Addig is egy új gyanúsítással állhatunk elő, mely egy másik hazai levéltárt illet. Ugyanis egy igen tisztelt ügyfelünk arról tudósítja e napokban, hogy Endre király arany bullájának egy régi példánya az *esztergami primási levéltárban* megvan. „Közép nagyságu pergamenre van írva — állítja t. tudósítónk, — de róla maga az arany pecsét, és ha nem csalódom, még más pecsétek is hiányoznak. Van azonban rajta, nem, mint szokott, gömbölyű, hanem tojásdad alakú, fehér viaszba nyomott, ép pecsét. Van-e

rajta évszám előtt a hely, hol kelt, megnevezve? arra nem emlékszem. Azt kellene tehát valósággal tudni: vajjon Endre király arany bullájának mind a hét példánya arany pecsét alatt adatott-e ki? vagy talán csak egy példány, a többi pedig hitelesített másolatban? Mert minek lett volna az arany pecsét mellett más viasz pecsét is, ha csak többen alá nem irták, és pecsétjökkel, minthogy az okmány fontos volt, mindnyájan megerősítették? Ha az arany pecsét elveszett róla, ugy eredeti volt; ha pedig rajta sem volt, akkor másolatnak, de mindenesetre másolatnak kell lenni.“ — Ez tudósítónk véleménye. Biztat a remény, hogy akadni fog az illető körben szakavatott hazafi, ki a történet emlékei iránt érdeklél viseltető magyar közönségnek el fogja mondani, a mit e részben tudnia kedves dolog lesz.

Színházi napló.

Péntek, febr. 3. Stéger ur föllépteül: „Zampa.“ Opera Heroldtól. E szép regényes dalmű Stéger vendégszereplése óta gyakran kerül színpadra. Csudáljuk, hogy Ellinger eddig nem vállalkozott „Zampa“ hálalatos szerepére. Az előadás jelesen ment, ide nem érve azonban a szavalati részt, melylyel nem lehetünk egészen megelégedve. A színház megtelt.

Szombat, febr. 4. Stéger ur föllépteül: „Tell Vilmos.“ Opera 3 felv. Rossinótól. Ismét dalmű, ismét Stéger! Vendégművész hazánkfiának erőteljes szép éneke folyvást teljes vonzerővel hat a közönségre.

Vasárnap, febr. 5. Alarczos-bál.

Hétfő, febr. 6. „Csikós.“ Eredeti népszínmű 3 felv. Szigligetitől. Ez utal valószínűleg azért adták a „Csikóst“, mert napját (vasárnap febr. 5.) az alarczosbál vette igénybe.

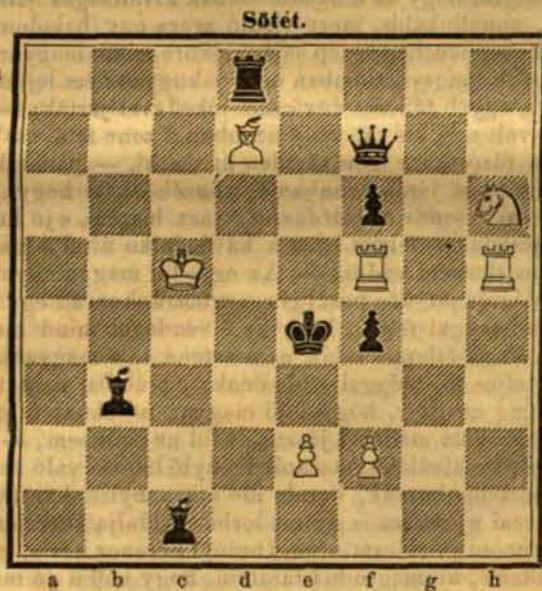
Kedd, febr. 7. Stéger ur föllépteül: „Portici néma.“ Opera 5 felv. Zenejét írta Auber.

Szerda, febr. 8. Egressy Gábor ur föllépteül: „Kean.“ színmű 5 felv. Dumas Sándortól; fordította Fánicsy Lajos.

Csütörtök, febr. 9. Stéger ur föllépteül: „Lammermoori Lucia.“ Opera 3 felv. Donizettitől.

SAKKJÁTÉK.

5-ik sz. feladvány. — Közli báró MESZÉNA ISTVÁN Lessen.



Világos indul s negyedik lépésre matot mond.

Rövid értesítés. Less. Báró Meszéna István. A küldeményt nagy örömmel fogadtuk. További közreműködését kérjük. — **Orosháza.** Járolies János. Nagyon régi már ez. — **Léva.** Rafael. Meglepő szépek. Minél többet ilyet. — **S.-A.-Ujhelyen.** Karosa Endre. Az önmatok közlését nem tartjuk czélszerűnek. — **T.-Sz.-Miklós.** Frankl A. Igen könnyű. — **Kun-Sz.-Miklós.** Gergei Lajos. Közölhető. — Zsadányi előfizetőinknek. Erre is rá kerülhet a sor. — **Gárdonyi.** Philoscacco. A beküldött szép játszma Portinsból közlés végett már ki volt szemelve s csak örülünk, hogy véleményeink találkoztak. A sakkörvényeket alkalmasszerűleg szintén közlendjük. A feladvánnyal azonban nem boldogulunk, mert ha a 3-ik húzásnál sötét e5—e4 helyett e7—e6 lép, a mat nem lesz megadható. — **Csákvár.** Göllner Frigyes. Ugy tetszik, mintha e feladvány régi ismerősünk volna! — **Bécs.** Szily Kálmán. A 2-ik számú játszma ott van Bilguez „Handbuch“ jában, de hisz azért elég érdekes.

Nyílt tér.*)

Kerestetik a Vasárnapi Ujság 1854-i évfolyamának egy teljes számú példánya. Az eladni szándékozó kéretik, hogy a lap árát s az átadási feltételeket, nevének s lakhelyének följegyzésével együtt e lapok szerkesztőségével tudassa.

*) E rovatban közlött cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelőséget a Szerk.

Szerkesztői mondanivaló.

4921. **Gy. Apáti.** K. J. A Szépirod. Közlöny volt szerkesztője kihirdette, hogy a „Hunok harca“ című képet előfizetőinek már megküldheti. Arról is van szó, hogy a megszakadt regények folytatása következni fog.

4922. **Pest.** B. Örömmel olvastuk a levelet s mellékletét. A mint lehet, fel fogjuk használni. Leginkább a forma ellen volna kifogásunk az utóbbira nézve. Az ajánlatra nézve e perczen nem adhatunk határozott választ, de figyelmünket ébren fogja tartani.

4923. **Zsira.** M. J. A czikk félreértésen alapul s azért mellőznünk kell. A czáfolandó nézetet ön tulságos fekete színben látja. Lesz még alkalmunk, ugyan azon tollból hozni cikkeket, melyek a mondottak igazságáról meg fogják önt győzni.

4924. **Sz. Fehérvár.** Varga J. Kiadóhivatalunk igen sajnálja az esetet s ön méltó békétlenkedését. De meggyőződünk, hogy tökéletesen ártatlan. Önnek és társának előfizetési pénze (melyet, mint ön írja, még jan. 2-án adott a postára) febr. 4-én érkezett ide, épen egy napon önnek ötödik reklamationalis levelével. Szükség esetében szolgálunk a corpus delictivel. Kérdés: mit tehetnek a hirlap-kiadó hivatalok ily rendtelenségek ellenében, a melyek, fájdalom, elég gyakoriak? S mennyire ártanak azok a vállalatok hitelének!

4925. **Kolozsvár.** Sz. G. Kaptuk, s azon törjük fejünket, vajjon a mű hosszúságával megbirkoznak-e annak szépségei? Csak legalább egészen új volna! Azonban — idő és tér!

4926. **T. Dáda.** K. F. Az ég tartsa meg s fordítsa jó irányba a szép lelkesedést. A jó kívánatokat köszönjük s szívesen viszonzuk. Hát hogy van az a községi könyvtár, mely két évvel ezelőtt a V. U. izgatásai folytán keletkezett?

4927. **Egy telem. Sümeghi várban** stb. Hajlamot látunk a humorra, azonban jeles költőink szoros tanulmányozása s a forma, különösen a rimelés titkának kitanulása igen ajánlatos. Azt sem hisszük, hogy egy költeményt így lehessen kezdeni:

„Oh de mit érzek e romok felett!“

4928. **A közszellemet ébreszteni szükség.** Igaz; de azért az ezen szükséget feszegető cikkeket kiadni nem szükség. Más módja van annak. A ki szakács, ne beszéljen a főzésről, hanem főzzön.

4929. **Nagy-Selyk.** Cs. Tehát a hajtóvadászat nagyon jól ütött ki? De még csak azt sem írja ön, kik vadásztak s mit lőttek. A többi szép szónak csak ezen adatok mellett volna értéke.

4930. **Nagybánya.** Nagy József szabómester urnak. Azon nézetek, miket ön a magyar viselet állandósítása ügyében fejteget, teljesen birják helyeslésünket. Ön azon felhívást intézi a magyar szabómesterekhez, hogy „lehetőleg olcsón, egyszerű, nemes izlésben és a mennyire csak lehet, hazai gyárszövetekből készítsék műveiket.“ Kívánjuk, hogy e szavakat meghallgassák az illetők és soha se fogyjanak ki a munkából. Sok megrendelést kívánunk!

4931. **Pozsony.** Hogy arra a jan. 25-i fényes alarczos tánczvigalomra a tanár urnaknak nem küldtek meghívójegyeket: azt mi is erősen apprehendáljuk. Ennél többel azonban a tárgy fontossága daczára sem szolgálhatunk. Azok a csuf maskarák.

4932. **Zay-Ugrócz.** Balog Lajos urnak. Sem a 6 ft., sem a 10 ft., sem a reklamationalis levelek nem érkeztek kezünkhez. Kérjük, az illető postahivatal útján ez ügyet szorgalmaztatni. (Kiadó hivatal.)

4933. **Abony.** A. L. A kézirát visszaérkezett. Az ígért teljesülését várjuk.

4934. **Szózat nemzetemhez.** Magyar nemes. Nem közölhető.

HETI NAP TÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naplár	Gör.-orosz naplár	☉ Nap- kelet nyug.		Izraelit. naplár	☾ Hold- kelet nyug.		
			ó.	p.		ó.	p.	
Február			Jan. (ó)		Shebat			
12 Vasár.	A Sex. Mod.	A Lorán	31 C	Sept.	7 14	5 17	19 Ezech.	* * 9 11
13 Hétfő	Jordán	Agáb.	1	Február	7 12	5 18	20	0 52 9 39
14 Kedd	Bálint. Máró	Bálint	2	Gy. BA.	7 10	5 19	21 (bal.)	2 8 10 14
15 Szerda	Faustin	Georgia	3	Sim. Anna	7 9	5 20	22 Nizkál.	3 18 10 56
16 Csütörtök	Juliana	Samu	4	Izidor	7 7	5 22	23 Benj.	4 15 11 49
17 Péntek	Donát	Theodul	5	Agatha	7 5	5 21	24 (bojt)	5 1 0 52
18 Szomb.	Simon. Flav.	Flavián	6	Bukol p.	7 4	5 25	25 S.Sek.	5 35 2 0

Holdnegyed : Utolsó negyed 13-án 8 óra 5 perczkor este.

TARTALOM.

Vázlatok a magyar viselet történetéből (képpel). Vízkelety B. — Beteljesült álom. Kuliffay Ede — A magyar néphumorról (vége). Jókai Mór. — Hajdu-Nánás és temploma (képpel). Takács Ede. — A marokkói őrsereg (képpel). — Marokkói lakosok (képpel). — Tarház: Megyünk-e előre? — A magyar Akademia palotája. — Farsangi hírek. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedelem. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Levelezés. Egyveleg. Színházi napló. Sakkjáték. Nyílt tér. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Melléklet: Hartleben K. A. regények és uti rajzok gyűjteménye.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)

Teljes számú példányokkal folyvást szolgálhatunk.